

Szerződés sz. 030776	Munka csomag WP2	Szállítás D2.1	Szállítás dátuma 2008. 04. 30.
-------------------------	---------------------	-------------------	-----------------------------------

CASCADOSS

Nemzetközi vízesésszerű program fejlesztése környezeti alkalmazásokhoz használható nyílt forráskódú térinformatikai és távérzékelési szoftverekre

EGYEDI TÁMOGATÁSI INTÉZKEDÉS

1.2.4.2.2-ES PRIORITÁS: ÚJ MÓDSZEREK FELTÁRÁSA A TRANSZNACIONÁLIS
TECHNOLÓGIA TRANSZFER NÉPSZERŰSÍTÉSÉRE ÉS TÁMOGATÁSÁRA

SZÁLLÍTÁS 2.1

Útmutató a Nyílt forráskód jogi vonatkozású kérdéseihez

A projekt kezdő időpontja: 2007. 01. 05.

Időtartam: 24 hónap

Fővállalkozó: KULeuven

5. változat

A dokumentumra vonatkozó információk**Projektre vonatkozó információk**

Dokumentum jellege *	R
Vezető résztvevő	ICRI / KULeuven
Becsült ember hónap	5
Terjesztési szint *	PU
Szállítás dátuma projekt hónap	12

*Jelleg: R = Jelentés; P = Prototípus; D = Bemutató; O = Egyéb;
 Biztonsági szint: PU = Nyilvános; PP = A program más résztvevőire korlátozott (beleértve a Bizottsági Szolgálatokat); RE = A konzorcium által meghatározott csoportra korlátozott, pl. a Projekt Érdekcsoport (beleértve a Bizottsági Szolgálatokat); CO = Bizalmas, csak a konzorciumi tagok számára (beleértve a Bizottsági Szolgálatokat).

Dublin Mag Metaadatok

Cím	D2.1 Útmutató a Nyílt forráskód jogi vonatkozású kérdéseiről
Azonosító	D2.1 Útmutató a Nyílt forráskód jogi vonatkozású kérdéseiről.doc
Szerző	Oleksandr Pastukhov, Anna Siedlecka-Van Rumst, Katleen Janssen, Prof. dr. Jos Dumortier (ICRI-KULeuven)
Társszerző(k)	ICRI-KULeuven
Kiadó	CASCADOSS konzorcium
Kiadás dátuma	2008. 04. 30.
Téma	Nyílt forráskód, jogi vonatkozású kérdések
Formátum	Microsoft Word
Nyelv	Hu

Verzió történet

Verzió	Szerző(k)	Leírás
0.1	Anna Siedlecka-Van Rumst (KULeuven)	Első vázlat
0.2	Katleen Janssen (KULeuven)	Az első vázlat átvizsgálása
0.3	Oleksandr Pastukov (KULeuven)	Második vázlat
0.4	Katleen Janssen és Jos Dumortier (KULeuven)	A második vázlat átvizsgálása
0.5	Oleksandr Pastukov (KULeuven)	Végső verzió
1.0	Rafal Wawer (KULeuven)	Átalakítás az EB mintára

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	4
1 Bevezetés.....	7
2 A szoftverek szerzői jogi védelme Európában	8
2.1 Preambulum	9
2.2 1. Cikk.....	9
2.2.1 A védelem tárgya.....	9
2.2.2 A védelem eszközeinek kiválasztása.....	11
2.2.3 A védelem megszerzésének feltételei.....	11
2.3 2. Cikk.....	12
2.3.1 Közös alkotások.....	13
2.3.2 Társas alkotások.....	13
2.3.3 Szerződés keretében készült alkotások.....	13
2.4 3. Cikk – A védelem kedvezményezettjei.....	14
2.5 4. Cikk	15
2.5.1 Reprodukciós jog.....	15
2.5.2 Fordítás, adaptáció, elrendezés, átalakítás.....	16
2.5.3 Terjesztési jog.....	17
2.5.4 A kimerülési doktrína.....	17

A projektet az Európai Bizottság támogatja a Hatodik Keretprogram keretében (2002-2006)		
A terjesztés szintje		
PU	Nyilvános	x
PP	A program más résztvevőire korlátozott (beleértve a Bizottsági Szolgálatokat)	
RE	A konzorcium által meghatározott csoportra korlátozott (beleértve a Bizottsági Szolgálatokat)	
CO	Bizalmas, csak a konzorciumi tagok számára (beleértve a Bizottsági Szolgálatokat)	

2.6 5. Cikk.....	17
2.6.1 Hibajavítás.....	18
2.6.2 Biztonsági másolatok.....	18
2.6.3 Megfigyelés, tanulmányozás, tesztelés.....	19
2.7 6. Cikk.....	19
2.8 7. Cikk.....	20
2.9 8. Cikk.....	20
2.10 9. Cikk.....	21
2.11 Következtetés.....	21
3 Szabadalmi védelem	21

4	Versenyjogi szempontok.....	23
5	Kötelmi jogi kérdések.....	24
6	Nyílt forráskódú licenck.....	24
6.1	Bevezetés.....	24
6.2	Egy definíció nyomában.....	25
6.3	Miért vegyünk részt?.....	28
6.4	Jellemző nyílt forráskódú licenckrendelkezkések.....	30
6.5	Kapcsolódó kockázatok.....	31
6.5.1	Funkcionalitás és teljesítmény.....	31
6.5.2	Támogatás.....	31
6.5.3	Költség.....	31
6.5.4	A szellemi tulajdon védelme.....	31
6.5.5	Harmadik féltől származó szellemi tulajdon követelések.....	31
6.6	Elvárható gondosság.....	32
6.7	Belső eljárások.....	32
7	Az egyes nyílt forráskódú licenck feltételei.....	33
7.1	Bevezetés.....	33
7.2	General Public License (GPL).....	33
7.2.1	GPLv.2.0.....	35
7.2.2	GPLv.3.....	35
7.3	Mozilla Public License (MPL).....	39
7.3.1	MPL 1.1.....	39
7.3.2	NPL 1.1.....	41
7.4	Lesser General Public License (LGPL).....	41
7.5	Berkeley Software Distribution (BSD) Licenc.....	41
7.6	Apache licenc.....	43
7.7	European Union Public License (EUPL).....	45
8	Következtetések.....	46

1 Bevezetés

A szellemi tulajdon az emberiség kreativitáson alapuló vívmányainak közös elnevezésére. A szellemi tulajdonjog pedig a jognak azon területe, amely a kreatív törekvésekkel, üzleti hírnévvel és jóakarattal (goodwill¹) társított jogokkal foglalkozik. A szellemi tulajdonjogok skáláját illetően nagyon fontos megtalálnunk a megfelelő egyensúlyt annak érdekében, hogy a védelem hatékony intézkedései a modern társadalom fejlődésének akadályozása nélkül jöjjenek létre. A különféle értékeket más és más módon kell védeni, a szellemi tulajdonjog pedig a védőintézkedések széles választékával operál (szabadalmak, szerzői jogok, védjegyek, ipari formatervezés, stb.).

A jogi keretnek megfelelőnek kell lennie annak érdekében, hogy az alkotó intellektuális erőfeszítései és pénzügyi ráfordításai fejében méltányos megtérülésre számíthasson, de úgy, hogy más befektetők és szerzők számára viszont ez ne jelentsen terhet.

Nemzetiségétől függetlenül minden szerző számára fontos, hogy tudhassa vagy adatokat szerezhesen be arra vonatkozóan, hogy munkái hol és milyen védelemben részesülnek. Minél inkább nemzetközi szinten kezelik a kérdést, annál nagyobb bizonyosságra és előreláthatóságra számíthat a szerző. A szellemi tulajdonjogra vonatkozó legfontosabb nemzetközi szerződések a Berni Egyezmény², a Római Egyezmény,³ a TRIPS Egyezmény⁴ és a WIPO Egyezmény⁵.

Európai szinten az EK Szerződés⁶ 295. Cikke tartalmazza a tulajdonjogra vonatkozó nemzeti szabályok elismerésének követelményét, így a szellemi tulajdonjog kérdése nagyrészt a Tagállamok hatáskörében marad. Amikor azonban a Tagállamok jogalkotásában fennálló különbségeknek "közvetlen és negatív hatást gyakorolnak a közös piac működésére", felmerül az összhang megteremtésének igénye. A jogharmonizációs folyamat⁸ az egyik lehetőség a szellemi tulajdonjog területén bizonyos szintű egység elérésére. Irányelvek végrehajtásával létrehozhatók minden Tagállamra érvényes minimum szabályok, miközben a nemzeti jogalkotás is szerepet kaphat.⁹

¹ David I. Bainbridge, *Intellectual property*, (6th ed., Harlow: Pearson, 2007), p. 3.

² Az irodalmi és művészeti alkotások védelméről szóló Berni Egyezmény, *elérhető a http://www.wipo.int/treaties/en/ip/berne/trtdocs_wo001.html internet címen.*

³ Nemzetközi egyezmény az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók és a műsorsugárzó szervezetek védelméről, *elérhető a http://www.wipo.int/treaties/en/ip/rome/trtdocs_wo024.html internet címen.*

⁴ A Szellemi Tulajdonjogok Kereskedelmi Vonatkozásairól szóló Egyezmény, *elérhető a http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips.pdf internet címen.*

⁵ A Szellemi Tulajdon Világszervezetét létrehozó egyezmény, *elérhető a http://www.wipo.int/treaties/en/convention/trtdocs_wo029.html internet címen.*

⁶ Az EK Szerződés 295. Cikke kimondja: "A Szerződés semmilyen módon nem sérti a tagállamokban fennálló tulajdoni rendre vonatkozó szabályokat".

⁷ 4. idézet a Szoftver Irányelvből, OJ 1991 L 122/42.

⁸ Lásd pl.,: 98/71/EK irányelv a formatervezési minták védelméről, OJ 1996 L 289/28; 93/83/EGK irányelv a műholdas műsorsugárzásra és a vezetékes továbbközvetítésre alkalmazandó egyes szerzői és szomszédos jogi szabályok összehangolásáról, OJ 1993 L 248/15; 2001/29/EK irányelv az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról, OJ 2001 L 167/10; 92/100/EGK irányelv a bérleti jogról és haszonkölcsönzési jogról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joggal szomszédos bizonyos jogokról, OJ 1992 L 346; 91/250/EGK irányelv a számítógépi programok jogi védelméről, OJ 1991 L 122/42; 93/98/EGK irányelv a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejének összehangolásáról, OJ 1993 L 290/9; 89/104/EGK irányelv a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről, OJ 1989 L 40/1.

⁹ Az EK Szerződés szelleme, tartalma és szövegezése alapján kell meghatározni, hogy a közösségi jognak közvetlen hatálya van-e. Az irányelvek nem alkalmazhatók közvetlenül, de kötelező érvényűek a Tagállamokra nézve. Annak az elvnek, hogy amennyiben kellően világos, feltétel nélküli és a kontextustól elválasztható, az irányelvnek is lehet közvetlen hatálya, fontos korlátja, hogy nem működhet horizontális módon. Az irányelv rendelkezésének közvetlen hatályára lehet hivatkozni az Állammal szemben, de egy másik magánszeméllyel szemben nem. A Közösségi joggal összhangban lévő értelmezés doktrínája előírja, hogy a nemzeti bíróságok a nemzeti jogszabályt, különösen az implementációs jogszabályokat, az irányelv szándékaival és megfogalmazásával összhangban értelmezzék. Tehát a Szerzői Jogra vonatkozó nemzeti törvényt az irányelv rendelkezéseivel összhangban kell értelmezni. Noha az

A Szoftver Irányelv Indoklásában a Bizottság rámutatott egy további okra, ami miatt a szoftverek védelmére vonatkozó európai szerzői jogi intézkedéseket egységesíteni és erősíteni szükséges: “A Közösség egészében meg kell erősíteni, és egységesíteni kell a védelmet a specializált kis és közepes méretű szoftvercégek érdekében, amelyek oly nagymértékben járulhatnak hozzá az európai szoftveripar jövőbeli sikereihez...”¹⁰ Tehát két fő tényező miatt szükséges a szoftverekre vonatkozó európai szerzői jogi gyakorlatot harmonizálni. Az első a belső piac fejlődése, a második pedig egy magasabb szintű jogbiztonság megteremtése, amely bátorítja az üzleti kezdeményezéseket, és lehetővé teszi, hogy az Európai Unió “ebben a gyorsan változó és erős piaci versenyen alapuló területen, melyet a Közösségen kívülről jövő ragadozó tevékenység könnyen kisajátíthat”, versenyképes legyen.”¹¹

A Jelentés első részében áttekintjük a szoftverek szerzői jogi védelmének európai rendszerét, melyet a Szoftver Irányelv ír le (III. Fejezet), ezt követően röviden tárgyaljuk a szoftvereknek a szabadalmi jog által történő védelmének lehetőségét (IV. Fejezet). A következő két fejezet a szoftverek védelmének és engedélyezésének trösztellenes (V. Fejezet) és kötelmi (VI. Fejezet) aspektusaival foglalkozik. A VII. Fejezet a Szabad/Nyílt Forráskód mozgalom eredetét és elméleti alapjait, a Nyílt Forráskódú licenckel jellemző rendelkezéseit, a hozzájuk kapcsolódó kockázatokat, valamint a Nyílt Forráskódú szoftverek felhasználása mellett döntő szervezetek által követendő belső eljárásokat tárgyalja. És végül a VIII. Fejezet közelebbről vizsgálja meg a fejlesztők által leggyakrabban használt nyílt/szabad forráskódú térinformatikai és egyéb szoftverekre vonatkozó licenckel kikötéseit és feltételeit.

2 A szoftverek szerzői jogi védelme Európában

Az 1970-es, '80-as évek során nemzetközi szintű viták zajlottak a számítógépes programok védelmének megfelelő módszereiről. Számos lehetséges megoldás került napirendre: szerzői jogi védelem, szabadalmi jogi védelem vagy *sui generis* védelmi rendszer. A szerzői jogi megközelítés dominált.¹² A számítógépes programok védelme ugyanolyan, mint az irodalmi vagy művészeti alkotásoké. Nemzeti szinten a hazai jogszabályok a számítógépes programokat az alkotások egy külön csoportjaként sorolhatják be, azzal a feltétellel, hogy a számukra biztosított védelem nem lesz gyengébb, mint amit más irodalmi vagy művészeti alkotások élveznek.¹³

A Szoftver Irányelvre vonatkozó bizottsági javaslat Indoklása megerősítette, hogy szükség van a számítógépes programok szerzői jogi védelmére: “A Zöld Könyv közzétételét követő konzultációs folyamat alatt a Bizottsághoz eljuttatott bizonyítékok elsősorú többsége azt mutatta, hogy a szerzői jog általi védelem a legmegfelelőbb intézkedés, amit alkalmazhatunk... A szerzői jog már a múltban is bizonyította alkalmazkodó képességét az új technológiákhoz, mint amilyen például a film vagy a műsorszórás. A szerzői jogi védelem nem biztosít az egyéni fejlesztéseket akadályozó monopóliumokat. A szerzői jog csak a kifejezést és nem az alkotás mögött rejlő elgondolást védi. Ezért nem gátolja a technikai fejlődést, és nem fosztja meg a számítógépes programokat önállóan kifejlesztő személyeket attól a lehetőségtől, hogy a munkájukból és befektetésükből származó javakat élvezhessék”.¹⁴ A

irányelveknek nincs közvetlen hatálya (csak közvetlen vertikális hatálya) a Tagállamok magánszemélyeire nézve, mégis félig közvetlen módon használhatják a ‘megfelelési doktrínán’ keresztül (úgynevezett pseudo-horizontális hatály).

¹⁰ Tanácsi irányelv javaslat a számítógépes programok jogi védelméről, OJ 1989 C91/5, COM(88) 816 végleges.

¹¹ Uo.

¹² A Szellemi Tulajdonjogok Kereskedelmi Vonatkozásairól szóló Egyezmény, 10(1) Cikk, elérhető a http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips.pdf internet címen és WIPO Szerzői Jogi Egyezmény, 4. Cikk, elérhető a http://www.wipo.int/treaties/en/ip/wct/trtdocs_wo033.html internet címen.

¹³ A minimális védelemről szóló doktrína Az irodalmi és művészeti alkotások védelméről szóló Berni Egyezmény 7. Cikkében kerül kifejtésre, amely elérhető a http://www.wipo.int/treaties/en/ip/berne/trtdocs_wo001.html internet címen.

¹⁴ Tanácsi irányelv javaslat a számítógépes programok jogi védelméről, OJ 1989 C91/7, COM(88) 816 végleges.

döntés megszületett és az irányelv javaslat véglegessé vált a Tanács 91/250/EGK irányelve (1991. május 14.) a számítógépi programok jogi védelméről címmel¹⁵ (a továbbiakban 'az Irányelvként' hivatkozunk rá). Ez az Irányelv fektette le a számítógépes programok védelmének jogszabályi keretét. A Nyílt Forráskódú Szoftver (NYFSZ) ugyanolyan szintű védelmet élvez, mint más szoftverfajták, ezért választjuk ezt az Irányelvet kiinduló pontként vizsgálatunkhoz, melynek során áttekintjük azokat a jogi szempontokat, amikkel a Cascadoss NYFSZ-t használó résztvevői szembesülhetnek.

Az érthetőség és a kohézió kedvéért először tekintsük át az Irányelv rendelkezéseit cikkről cikkre.

2.1 Preambulum

A Preambulum fontos része minden irányelvnek. Ez az előzetes ismertetés jól tükrözi, hogy milyen érveken nyugszik az Irányelv. A nemzeti jogszabályalkotók, bírók és kutatók számára is segítséget nyújt az Irányelv rendelkezéseinek értelmezésében és végrehajtásában. Az irányelvnek világosnak kell lennie ahhoz, hogy hatékony lehessen, és látni fogjuk, hogy az irányelv törzse világosabbá válik, amikor a Preambulummal együtt olvassuk.

2.2 1. Cikk

Az Irányelv 1. Cikke a védelem tárgyának definícióját, a védelem módjának kiválasztását és a védelem megszerzésének feltételeit tartalmazza.

2.2.1 A védelem tárgya

a) Számítógépes program

Az Irányelv szerzői jogi védelem alá vonja a számítógépes programokat. De mi számít számítógépes programnak? A számítógépes programra nincs definíció, de a 7. idézet a következő megállapítást teszi: 'a 'számítógépes program' kifejezés mindenféle programot magában foglal, beleértve azokat is, amelyek a hardver alkotórészei'. A Bizottság javaslatának Indoklása további magyarázatot tartalmaz: 'A technika jelenlegi állása mellett, a 'program' szót úgy kell értelmezni, hogy az felöleli egy parancskészlet kifejezésének minden formáját, nyelvét, jelölését és kódját'¹⁶. Ez a megfogalmazás ma lehetővé teszi számunkra, hogy beleértsünk minden számítógépes nyelven írt programot, minden fajta kódot (forrás, tárgy) és minden (az ember számára érthető és a gépek által olvasható) formátumot. De lehetséges, hogy néhány tíz év múlva már nem ez lesz a helyzet. A Bizottság ezért követte a terület szakértőinek tanácsát, és döntött úgy, hogy nem adja meg az Irányelvben a számítógépes program teljes definícióját. Így a jogalkotó világos szándékának megfelelően a technológiai fejlődés nem fogja befolyásolni az irányelvet.

b) Előkészítő dokumentáció

Az Irányelv a 'számítógépes program' kifejezést kiterjesztett értelemben használja: 'ennek az Irányelvnek az alkalmazásában 'a számítógépes program' fogalma magában foglalja annak előkészítő dokumentációját is'. Ez azt jelenti, hogy az 'előkészítő dokumentáció' önmagában szerzői jogi védelmet kap, mint a számítógépes program mellett létező külön csoport?

Ennek a kérdésnek a megválaszolásához először megpróbáljuk magát a fogalmat meghatározni. Az 'előkészítő dokumentáció' kifejezés további elemzést igényel és a Bevezető (7. idézet) ismét a segítségünkre van: az előkészítő dokumentációnak egy számítógépes program kifejlesztéséhez kell vezetnie, feltéve, hogy az előkészítő dokumentáció jellege olyan, hogy egy későbbi fázisban abból számítógépes program származhat. A javaslat Indoklásában a Bizottság ezt a kifejezést a következőképpen fogalmazza meg: 'szándékaink szerint jelen

¹⁵ OJ L122, 1991/05/17, p.42.

¹⁶ Tanácsi irányelv javaslat a számítógépes programok jogi védelméről, OJ 1989 C91/9, COM(88) 816 végleges.

javaslat minden olyan anyagra kiterjed, amellyel kapcsolatban bizonyítható, hogy a kérdéses anyagból valamilyen formátumú program készült vagy készülhet¹⁷.

Tehát mikor válhatnak ezek az anyagok a szerzői jog alá vonhatóvá? Az alkalmazott megfogalmazás: 'program készült vagy készülhet' azt sugallhatja, hogy az előkészítés legutolsó fázisában lévő anyagokra vonatzik, amikor azok már egy majdnem teljesen működőképessé válnak. Nem az a szándék tehát, hogy irodalmi művek külön csoportját hozzák létre, hanem hogy biztosítsák a szerző jogait a még befejezetlen, nem teljesen működőképessé munkája megsértése esetén. Az előkészítő dokumentáció pontos minősítésének kérdése még mindig napirenden van, de annak ellenére, hogy az Irányelv tartalmazza az 'előkészítő dokumentáció' kifejezést, nem minden EU tagország implementálta azt nemzeti jogrendszerében. A Bizottság jelentésében¹⁸ megnevezésre kerültek azok az országok, amelyek ezt elmulasztották, de ez semmilyen további gyakorlati problémát nem okozott.¹⁹

¹⁷ Tanácsi irányelv javaslat a számítógépes programok jogi védelméről, OJ 1989 C91/5, COM(88) 816 végleges.

¹⁸ Dánia és Finnország még egyáltalán nem implementálta az előkészítő dokumentációval kapcsolatos követelményeket. Az Egyesült Királyság inkább az irodalmi művekre és nem számítógépes programokra alkalmazza az előkészítő dokumentációval kapcsolatos szabályozást. Úgy tűnik, hogy az Egyesült Királyság rendelkezései, miközben meghaladják a számítógépes programokra korlátozó Irányelvet, valójában megfelelnek annak, valamint hogy Dániában és Finnországban a gyakorlatban semmilyen nehézség sem merült fel a kérdéssel kapcsolatban. (A Bizottság jelentése a Tanács, az Európai Parlament és a Gazdasági és Szociális Bizottság számára a számítógépi programok jogi védelméről szóló 91/250/EGK irányelv megvalósításáról és hatásáról, COM(2000) 199 végleges).

¹⁹ Uo.

c) Algoritmusok, rutinok, kódok

Fontos megemlíteni, hogy néhány speciális helyzetben olyan alkotóelemek, amelyek önmagukban nem esnek a szerzői jog alá, védelmet nyerhetnek egy szerzői jog alá tartozó termék részeként. Az algoritmusok, eljárások és kódok esetében is előfordulhat ez.

Sok algoritmus és alrutin nem más, mint konkrét adat vagy közönséges szabvány adat, és így nem tartozhatnak a szerzői jog hatálya alá. Közülük néhány azért sem tartozhat már a szerzői jog hatálya alá, mert a közkinccs kategóriájába kerültek át. Mindazonáltal egy program, amely ilyen nem védett összetevőkre épül, védelmet élvez az összes számítógépes programra vonatkozó feltétel – eredetiség – teljesülése esetén (lásd c pont).

Az algoritmusok és rutinok a továbbiakban kódot fognak alkotni. Ezt a kódot, mint olyat, lehet védelemben részesíteni, azonban 'Ha az ötleteket, szabályokat vagy működési elveket megvalósító kódok hasonlósága együttműködő programok között fordul elő bizonyos kifejezési formák elkerülhetetlensége miatt, - ahol az interfész megszorításai olyanok, hogy az adott körülmények között más megvalósítás nem lehetséges, - akkor a szerzői jog normál esetben nem sérül, mert az ilyen eseteket általában úgy ítélik meg, hogy az ötlet és a kifejezés keveredett'²⁰. Más szóval, a számítógépes szoftverek esetén néha nagyon nehéz feladat lehet a védelemre nem jogosult 'ötletet' elválasztani a 'kifejezéstől'. Ebben az esetben a kód nem esik védelem alá.

2.2.2 A védelem eszközeinek kiválasztása

Az Irányelv megerősíti a számítógépes programok védelmére szolgáló eszközök kiválasztását, amikor kijelenti, hogy "a Berni Egyezmény értelmében a Tagállamok a számítógépes programokat, mint irodalmi alkotásokat a szerzői jog eszközével védik". A Berni Egyezmény röviden definiálja az irodalmi alkotásokat és egy hosszú listát tartalmaz a példákról, amelyet csak részben idézünk: "az irodalmi vagy művészeti alkotás kifejezésbe beletartozik minden irodalmi, tudományos és művészeti területre tartozó mű, bármi is legyen a kifejezésének módja vagy formája, mint például a könyvek, brosúrák és egyéb írások".²¹ Így a számítógépes programokat irodalmi alkotásokként kezelik, annak minden következményével együtt, például, hogy nincs szükség formalításokra (5. Cikk), vagy hogy a szerzők erkölcsi jogokat élveznek (6. Cikk).

2.2.3 A védelem megszerzésének feltételei

Az Irányelv azt az általános szabályt hozza, hogy egy "számítógépes program akkor élvez védelmet, ha eredeti abban az értelemben, hogy a szerző saját szellemi terméke."

"A védelem egyik alapvető feltételét, az eredetiség kritériumára vonatkozóan a Tagállamok között eltérő értelmezések léteznek, melynek eredményeképpen különbségek vannak azon számítógépes programok listáját illetően, amelyek védelemre számíthatnak."²² Az Irányelv 1(3) Cikke mögötti fő motiváció az a szükségszerűség volt, hogy a védelem megszerzésének az egyetlen kritériuma legalább bizonyos mértékig egységesen kerüljön értelmezésre. Az 1(3) Cikk kimondja: 'a védelemre való jogosultság megállapításához semmilyen más kritérium nem alkalmazható'. A 8. idézet hozzáteszi, hogy "Egy számítógépes program eredetiségének eldöntésére alkalmazott kritériumok nem tartalmazhatják az alkotás mennyiségi vagy esztétikai érdemeinek vizsgálatát."

Az eredetiségi küszöb széles körben vitatott téma. Bently szerint "Az egyik elfogadható nézet szerint a 'saját szellemi alkotás' kritériuma megköveteli, hogy a mű ne másolás eredménye

²⁰ Tanácsi irányelv javaslat a számítógépes programok jogi védelméről, OJ 1989 C91/8, COM(88) 816 végleges.

²¹ Az irodalmi és művészeti alkotások védelméről szóló Berni Egyezmény, 2(1) Cikk, *elérhető a http://www.wipo.int/treaties/en/ip/berne/trtdocs_wo001.html internet címen.*

²² Tanácsi irányelv javaslat a számítógépes programok jogi védelméről, OJ 1989 C91/6, COM(88) 816 végleges, *elérhető a http://www.valimaki.com/org/docs/software_directive_proposal.pdf internet címen.*

legyen és legalább egy minimális mértékű egyediséget mutasson.”²³ A Bizottság jelentésének egyes érvei alátámasztják ezt az elméletet: “A programnak ‘az alkotó saját szellemi termékének’ kell lennie. Más kritériumok alkalmazása nem megengedett. Ez az egységes szint szükségessé tette, hogy 12 Tagország lejjebb engedje a védelem megadásának küszöbét, a többi háromnak pedig ‘magasabbra kellett emelnie a mércét’.”²⁴

A szigorításra kért országok között volt az Egyesült Királyság, ahol az irodalmi alkotások esetében a ‘munka, hozzáértés és ítélőképesség’ kritériumot használták²⁵. Németország volt egyike azon Tagországnak, akiktől azt kérték, hogy engedjék lejjebb a küszöböt. Ott a szoftver eredetiség definíciója azt a követelményt támasztotta, ‘hogy a program elrendezése jelentősen haladja meg a programozók átlagos képességeit’²⁶. Az Irányelv a ‘középutat’ kereste az “eredeti” szó ezen két értelmezése között, és próbálta a jelentést a számítógépes programokra vonatkozóan harmonizálni. Deene szerint talán az amerikai *Feist* doktrína²⁷ lehet segítségünkre. Ezen doktrína szerint a szerzői jog megítélésnek feltételei: ‘nem másolás eredménye’ és ‘minimális kreativitás’.

Hogy mi legyen a kreativitás szintje, milyen mértékig lehet valaki kreatív, amikor algoritmusokkal dolgozik, és hogy a termék mikor lesz szellemi és saját alkotás, – ezek azok a kérdések, amelyeket a bírának eseti alapon kell majd eldönteniük. Azokból az ügyekből, melyek esetében az Európai Közösségek Bírósága döntéseket hozott, látható, hogy a bírának még nehézséget okoz ezen kritérium alkalmazása, pl. ‘a [francia] Semmitőszék az 1999. március 2-i határozatában egyetértett a Fellebbviteli Bíróság azon megállapításával, miszerint “ahhoz, hogy eredetinek minősüljön, az alkotásnak tükröznie kell a szerző személyiségét, és tartalmaznia kell annak szellemi hozzájárulását.”’²⁸. Egy másik példa a brüsszeli Bíróság döntése, melynek értelmében az eredetiség kritériuma akkor teljesül, ha “a programok emberi szellemi erőfeszítés és a szerző kutatómunkájának eredményei. Ezek a programok olyan szellemi alkotást hoznak létre, amely a szerző sajátja, és segítségükkel a szerző egyéni módján megoldandó problémák öltének testet.”²⁹ Noha európai szinten harmonizálták a védelem elnyerésének egyetlen kritériumát, a bíróság saját értelmezésének még mindig van tere ‘a szerző saját szellemi terméke’ kifejezést illetően’.

2.3 2. Cikk

A 2. Cikk a számítógépes programok szerzőségének problémájával foglalkozik. A szerzőség definíciója a szerzői jog helyes alkalmazásához elengedhetetlen. Amennyiben az alkotás szerzői jogi védelemre jogosult, a második legfontosabb lépés annak meghatározása, hogy ki a szerző. Az Irányelv 2. Cikkének rendelkezése adja meg az általános szabályt: ‘a számítógépes program szerzője az a természetes személy, vagy természetes személyek egy csoportja, aki megalkotta a programot’. Ezen túlmenően a Tagállamok szabadon dönthetnek, hogy jogi személyek minősülhetnek-e szerzőnek.

Amikor természetes személyek egy csoportja felel számítógépes programok létrehozásáért, vagy ‘közös szerzőségről’ vagy ‘egy társas alkotás szerzőségéről’ beszélhetünk.’

²³ T. Dreier, P.B. Hugenholtz, *Concise European Copyright Law*, Kluwer Law International 2006, p. 217.

²⁴ A Bizottság jelentése a Tanács, az Európai Parlament, valamint a Gazdasági és Szociális Bizottság számára a számítógépes programok jogi védelméről szóló 91/250/EGK irányelv végrehajtásáról és hatásairól, COM(2000) 199 Végleges, p. 6, elérhető a http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2000/com2000_0199en01.pdf internet címen.

²⁵ A hozzáértés és a munka szintjének mérésére nem létezik egyszerű teszt. Egy fénykép egyszerű példája rámutat arra, mennyire nehéz lenne ezt a kritériumot alkalmazni irodalmi és művészeti alkotások esetében. Jelentős hozzáértést, ítélőképességet és munkát jelent egy fénykép nagyításának előállítása, mégis messze van az eredeti alkotástól.

²⁶ T. Dreier, P.B. Hugenholtz, *Concise European Copyright Law*, Kluwer Law International 2006, p. 217.

²⁷ J. Deene, *Het originaliteitcriterium in de Softwarewet*, *Computerrecht*, 3/2007.

²⁸ Andre Kéréver, *Revue Internationale du Droit D’Auteur*, 1999/81, p. 252.

²⁹ Brussel 14 October 1993, *Computerrecht (Ned.)* 1994, 46-47; <http://www.juriforum.nl> (11 October 2005), *Ing.-Cons.* 1994, 358. A szerző fordítása

2.3.1 Közös alkotások

A 'közös alkotást' egynél több személy együttműködésben hozza létre, úgy, hogy az alkotás részeinek elkülönítésére nincsen lehetőség. Pl. egy A és B személyek által dal, ahol A a dallam szerzője, B pedig a szövegé, nem minősül közös alkotásnak, mert a két rész egymástól elválasztható (társas alkotások – lásd II-3-2 pont). Csak akkor beszélhetünk közös alkotásról, amikor A és B személyek például egy szobában ülnek, együtt dolgoznak a dallamon és a szövegen, és az input elkülöníthetetlen. Az Irányelv nem tesz említést a szerzőknek a közös munkában való hozzájárulásuk mértékéről, a kérdést a Tagállamokra hagyja, akik ezt saját jogalkotásukba beemmelhetik. Lengyelországban például azt vélelmezik, hogy a hozzájárulás mértéke egyenlő, de a szerző kérheti, hogy ez más módon kerüljön megállapításra.³⁰

Közös alkotások esetében az Irányelv világosan fogalmaz: 'a kizárólagos jogokat a szerzők közösen birtokolják' és amennyiben a szerzők harmadik fél számára kívánnak jogokat adományozni, az összes szerzőnek meg kell állapodnia arról, hogy milyen licencet fognak alkalmazni. Mivel ez a kérdés a nyílt forráskódú GIS és RS szoftver alkalmazások engedélyezése esetében fontos lehet, megvizsgáljuk, hogy a jelen helyzetet a licencek egyes rendelkezéseivel lehet-e orvosolni. Bizonyos javaslatokkal már ezen a ponton is élhetünk. Az első lehetőség, hogy előre megállapítjuk a szerzők hozzájárulásának mértékét a közös munkában, és a szerződéssel kapcsolatos speciális döntési jogkört a hozzájárulás mértékéhez kötjük. Például a megállapodás rendelkezései minden szerzőhöz hozzárendelhetnek egy bizonyos százalékot, amelyhez további felelőségek társulnak. Pl. A személyre a hozzájárulás 80%-a esik, a licenc fajtájáról való döntéshozatalhoz pedig 70% szükséges. Másodsorban a NYFSZ szerzők biztosítsák úgy szerzőségüket, hogy nem teszik lehetővé harmadik fél számára a közös szerzővé válást, pl. az NYFSZ-t 'kapuvédelemmel' látják el, ahol már a 'kapunál' megakadályozzák, hogy a hozzájárulók az elsődleges szerző tudtán kívül közös szerzővé váljanak.

2.3.2 Társas alkotások

A 'társas alkotások' a társszerzők olyan irányú közös elhatározása alapján jönnek létre, hogy saját alkotásaikat egy új alkotás létrehozása érdekében egyesítik. Pl. ha A és B szerzők közösen egy könyvet írnak úgy, hogy az input elkülönítése nem lehetséges, akkor ez közös alkotás; de amint a hozzájárulás elkülöníthető, és megállapítható, hogy A szerző írta az 1., B pedig a 2. fejezetet, már társas alkotásról beszélhetünk.

Az Irányelv ebben a tekintetben eltéréseket engedélyez a Tagállamok számára és 'ahol a Tagállam jogszabályai elismerik a társas alkotásokat, azt a személyt kell szerzőnek tekinteni, aki a tagállam jogszabályai szerint az alkotást létrehozta' (2(1) Cikk).

Ahol a 'társas alkotás' fogalmát nem ismerik, a szerzőséget a nemzeti szerzői jogi szabályozás alapján határozzák meg.

A Cascadoss projektben minden bizonnyal előfordulnak majd társas alkotások, ahol a fordítás létrehozásának lehetősége a munkánk során használt licencek típusától és azok kompatibilitásától fog függni.

2.3.3 Szerződés keretében készült alkotások

Az Irányelv 2. Cikke speciális szabályt hoz létre a munkáltató-alkalmazott viszonyra. Amikor egy számítógépes programot 'egy feladatát végző vagy a munkáltató által adott utasításokat végrehajtó alkalmazott' hoz létre, minden 'gazdasági jog' gyakorlására a munkáltató jogosult, amennyiben a szerződés másképp nem rendelkezik.

A jogalkotó szándékosan használta a 'gazdasági jogok' kifejezést. A javaslat indoklásában az Európai Bizottság megállapította, hogy 'olyan körülmények között, amikor a programozót azért alkalmazzák egy vállalatnál vagy szervezetnél, hogy programokat készítsen, a munkáltató általában ragaszkodik ahhoz, hogy a program feletti jogok kizárólag az ő ellenőrzése alatt

³⁰ Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych (lengyel Szerzői és kapcsolódó jogi Törvény), Art.9 punkt 1 (Dz. U. z dnia 23 lutego 1994 Nr. 24.poz.83).

maradjanak, kivéve az alkotás eredetére vonatkozó jog gyakorlását'.³¹ Az Irányelv végső változatában a 'gazdasági jogok' felváltotta a 'minden jog' kifejezést, a 'morális jogok' pedig az irányelv hatókörén kívül maradtak.

A 'morális jogok' kérdése nem kizárólag a munkaadó-alkalmazott kapcsolathoz kötődik, mi viszont gyakorlati szempontokból ezt megvizsgáljuk, mivel a saját projektünkben ez lesz a leggyakoribb szituáció.

A Berni Egyezmény 6bis Cikke elismeri a morális jogokat: "a szerző jogot formálhat az alkotás szerzőségére, és megakadályozhatja a szóban forgó alkotás mindennemű torzítását, csonkítását, egyéb módosítását vagy más, a mű értékét csökkentő tevékenységet, amely a szerző becsületét vagy jó hírnevét sértené." Négy fajta morális jog különböztethető meg: az eredetjog (ahhoz való jog, hogy valaki az alkotás szerzőjeként beazonosítható legyen), a sértetlenség joga (ahhoz való jog, hogy a szerző megakadályozza az alkotás értékcsökkenését eredményező bánásmódot), a szerző azon joga, hogy tévesen ne tulajdonítsanak neki egy alkotást, és a titoktartáshoz való jog.³² Noha a Berni Egyezmény nemzetközi okmány, a szerzői jogon belül a gazdasági és morális jogok kettőssége az európai törvényhozásra és elméletekre jellemző. Az Egyesült Államok például még mindig nem ismeri el teljes mértékben a szerző morális jogait. Ez az amerikai és az európai szerzői jogi megközelítés közötti általános eltérésekkel hozható összefüggésbe: az USA-ban (ahol a legtöbb nyílt forráskódú licencet szerkesztették), a szerzői jog teljes mértékben átruházható, így a szerző eladhatja, vagy elajándékozhatja az alkotásra vonatkozó minden jogát. Európában azonban, ahol a szerzői jogba gazdasági és morális jogok is beletartoznak, a gazdasági jogok átruházhatóak, de a morális jogokat a szerző birtokában maradnak, és nem lehet őket átengedni.

A munkáltató-alkalmazott viszonyban ez a kettősség problémát okozhat. Például, ha egy alkalmazott szeretne eredetjogával élni és az alkotás minden másolatán, valamint minden származtatott alkotáson a nevét szerepeltetni, a fejlesztők számára potenciális technikai problémákat okozhat, mert minden újonnan létrehozott származtatott alkotásnak először is egy sor kódot kell tartalmaznia a szerzők nevével. A NYFSZ fejlesztők és közösségek programok tucatjait használják fel a származtatott alkotások előállításánál, és ha minden szerző nevét fel kell sorolniuk, az akár több oldalnyi kódot is jelenthet. Ez összevethető a régi BSD licenc hasonló hirdetési klauzúlijával. Ezen licenc 3. szakaszában ez állt: "Minden reklámanyagnak, amely ezen szoftver jellemzőit vagy felhasználását említi, a következő nyilatkozatot kell tartalmaznia: Ez a termék a Kalifornia Egyetem (Berkeley), valamint hozzájárulói által kifejlesztett szoftvert tartalmaz." Minden BSD szerű licencet használó fejlesztő hozzáadta a saját nevét a licenchez, amely végül nagyszámú ilyen záradék megjelenését eredményezhette.

Egy másik morális jog, amire az alkalmazott igényt tarthat, és valószínűleg problémákat okozhat, a sértetlenségi jog. Azt a munkáltatót, aki döntéseket hoz jövőbeli nyílt vagy zárt forráskódú licencekről, az a vád érheti, hogy bánásmódja az alkotás értékcsökkenését eredményezi, pl. egy olyan szerző, aki jól ismert nyílt forráskódú szoftverei jóvoltából, ellenezheti a munkáltatója azon ötletét, hogy alkotását szellemi tulajdont képező licenc alá vegye. Az Egyesült Királyság törvényhozása nagyon nyíltan kezelte a hasonló eseteket azzal, hogy a számítógépes programokat kizárta ezen morális jogok hatóköréből.³³ Más törvényhozások esetében nem mindig ez a helyzet.

2.4 3. Cikk – A védelem kedvezményezettjei

Az Irányelv védelmet nyújt 'minden természetes és jogi személynek, akik az irodalmi művekre alkalmazott nemzeti szerzői jogi szabályozás értelmében jogosultak'. Minden tagállam aláírta a Berni Egyezményt, és ahogyan a Bizottság javaslatának Indoklásában található, 'a Berni Egyezmény nemzeti elbánásra vonatkozó szabályai minden számítógépes programra úgy

³¹ Tanácsi irányelv javaslat a számítógépes programok jogi védelméről, OJ 1989 C91/10, COM(88) 816 végleges.

³² D. Bainbridge, p. 110.

³³ Szerzői jogi, Tervezési és Szabadalmi Törvény, S. 79(2) és 81(2), elérhető a http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1988/Ukpga_19880048_en_1.htm internet címen.

alkalmazandók, mint minden más irodalmi alkotás esetében³⁴. A Berni Egyezmény ezt a kérdést a 3. Cikkben szabályozza, ahol kimondja, hogy 'az Egyezmény védelme azon szerzők kiadott vagy kiadatlan alkotásaira vonatkozik, akik az Unió egyik országának állampolgárai, továbbá olyan szerzőkre, akik nem az Unió valamelyik országának állampolgárai, abban az esetben, ha alkotásuk első alkalommal kerül kiadásra ezen országok valamelyikében, vagy az Unión kívüli egyik országban és az Unió egyik tagországában egyidőben kerül kiadásra.'³⁵. A Berni Egyezmény szempontjából a szokásos tartózkodási hely az állampolgársággal hasonló elbírálás alá esik.

A számítógépes programok esetében gyakran előfordul a közös szerzőség különböző nemzetiségű és szokásos tartózkodási helyű szerzők között. Ez különösen érvényes az NYFSZ közegben, ahol a közösség együttműködése világméretű. Ez előidézhethet olyan helyzetet, amikor az egyik szerző jogosult a védelemre (állampolgárság, tartózkodási hely, vagy az első kiadás szabálya alapján – lásd fent), a másik pedig nem. A jogosultságnak a közös szerzők mindegyikére való kiterjesztése a nemzeti jogszabályokra van bízva. Azonban a Bizottság ehhez útmutatót ajánlott: 'Ezt az anomáliát [jogosult és nem jogosult szerzők közös szerzősége] a Berni Egyezmény 3. és 5. Cikke alkalmazásának az összes szerzőre történő kiterjesztésével lehet felszámolni, amennyiben az alkotást közösen hozták létre, feltéve, hogy legalább a csoport egy tagja képes megszerezni a védelemre vonatkozó jogot. Így a Közösségen kívüli programozók és különösen a fejlődő országokból származó programozók, akik közös projektekben működnek együtt a Tagállamok programozóival, nem kerülnek igazságtalanul hátrányos helyzetbe'³⁶.

2.5 4. Cikk

Az Irányelv 4. Cikke példákat felsoroló listát tartalmaz a szerző kizárólagos jogairól, 's a többi jog szabályozását a nemzeti törvényhozásra bízva, a nemzetközi kötelezettségeknek megfelelően, mint például különösen a nyilvánossághoz közvetítés joga'³⁷. Az Irányelv rendelkezéseinek megfelelően a jogosultnak 'jogában áll' elvégezni vagy engedélyezni a következőket: saját számítógépes programjának reprodukciója, fordítása, adaptációja, elrendezése, és bármiféle átalakítása vagy a nyilvánosság felé közvetítése.

2.5.1 Reprodukciós jog

A jogosultnak joga van elvégezni vagy engedélyezni 'a számítógépes program végleges vagy időleges reprodukcióját bármely eszközzel és bármely formában, részben vagy egészben'.

A jogosultnak a reprodukció ellenőrzésére való képessége 'elengedhetetlen a számítógépes programok megfelelő védelmének eléréséhez'³⁸. Az Irányelv rugalmas meghatározást használ, mely szerint a reprodukciós tevékenység bármilyen formában és eszközzel történhet (különféle médiumokkal, pl. CD-ROM-ról merevlemezre történő reprodukció, pl. forráskódnak tárgykóddá történő alakítása). Reprodukciónak számít az időleges vagy a végleges reprodukció, illetve a részleges és teljes reprodukció is. Nem minden szakértő³⁹ értene egyet azzal, hogy mindenféle másolás, legyen az bármennyire időleges is, kimerítené a reprodukció tényét, noha a tudomány jelenlegi állása szerint, a 'reprodukció' kifejezés széleskörű értelmezése megfelel az Irányelv rendelkezésének. A Bizottság felismerte a tény, hogy

³⁴ Tanácsi irányelv javaslat a számítógépes programok jogi védelméről, OJ 1989 C91/10, COM(88) 816 végleges.

³⁵ Az irodalmi és művészeti alkotások védelméről szóló Berni Egyezmény, elérhető a http://www.wipo.int/treaties/en/ip/berne/trtdocs_wo001.html internet címen.

³⁶ Tanácsi irányelv javaslat a számítógépes programok jogi védelméről, OJ 1989 C91/10, COM(88) 816 végleges.

³⁷ T. Dreier, P.B. Hugenholtz, Concise European Copyright Law, (Kluwer Law International 2006), p.220.

³⁸ Tanácsi irányelv javaslat a számítógépes programok jogi védelméről, OJ 1989 C91/10, COM(88) 816 végleges.

³⁹ Lásd a Lehman idéző J.H. Spoor in Copyright protection and reverse engineering of software: implementation and effects of the EC directive, 19 UDTNLR 1063.

“irodalmi alkotások más formáival ellentétben, a számítógépes program nem töltheti be funkcióját, anélkül, hogy reprodukálnák”⁴⁰.

A reprodukciót és a sokszorosítást azonban el kell választani, ahol ‘a programot részben vagy egészben újra lehet teremteni az azt futtató számítógép belső folyamatai részeként. Ennek a folyamatnak a során nem készül második állandó másolat a programról, noha a program részei ‘reprodukálódnak’ és tárolódnak a számítógép memóriájának más részeiben a program működése közben. Ezek az átmeneti másolási, mozgatási és tárolási eljárások lehet, hogy nem is hagynak nyomot, miután a berendezés működése véget ér. Így a ‘másolás’ abban a hagyományos értelemben, hogy az eredetinek egy második, nem törlődő verziója jön létre, általában nem történik meg, hacsak a programról nem készül biztonsági másolat. Azonban ahol a programokra licenc vonatkozik, az engedély nélküli reprodukciót meg kell tiltani’.⁴¹ Erre a kijelentésre alapozva még mindig nem egyértelmű, hogy a reprodukció és a sokszorosítás közötti különbségnek kell-e további következményével számolni, de az Indoklás további vizsgálata után úgy tűnik, hogy a ‘másolat’ kifejezés elterjedt a reprodukció és a sokszorosítás esetében is, és a javaslat szerint a ‘reprodukció’ kifejezés széles értelmezését kell használni.⁴² “Következésképpen a szoftver ‘reprodukció’ kifejezés széleskörű hagyományos értelmezése erősebb védelemhez vezethet, valamint ahhoz, hogy a felhasználók jobban fognak a jogosulttól függeni, mint a hagyományos alkotások esetében.”⁴³

Az Irányelv kimondja, hogy “amennyiben a számítógépes program betöltése, megjelenítése, futtatása, átvitele vagy tárolása szükségessé teszi az ilyen reprodukciót, az ilyen tevékenységek a jogosult engedélyét teszik szükségessé.” A betöltés, megjelenítés, futtatás, átvitel vagy tárolás nem követelik meg per se az engedélyt, csak akkor, ha reprodukcióra van szükség. De vannak olyan vélemények is, mely szerint, “noha az Irányelv szövege valamelyest körülményes, általában úgy értelmezik, hogy a betöltés, megjelenítés, futtatás, átvitel és a tárolás valójában reprodukció.”⁴⁴

2.5.2 Fordítás, adaptáció, elrendezés, átalakítás

a) Általános

A 4 (b) Cikk kiköti, hogy a számítógépes programok fordításához, adaptációjához, elrendezéséhez és minden más átalakításához engedély szükséges. A szerző primer joga, hogy alkotását módosítsa, és hogy másoknak megtiltsa, hogy engedélye nélkül bármit is megváltoztassanak. A mi esetünkben a szerző alkotása egy számítógépes program, ezért nyilvánvaló, hogy a ‘fordítás’ kifejezés nem csak egyik emberi nyelvről a másikra történő fordítás lehetőségét öleli fel, hanem az egyik számítógépes nyelvről a másikra, illetve egyik kódról a másikra történő fordítását is. A fordítás szó képletesebb értelmezését kell figyelembe vennünk, mint ‘valaminek a kifejezése vagy visszaadása egy másik médiumban vagy formában; átalakítás, módosítás, változtatás; egy másik felhasználás érdekében történő megváltoztatás vagy adaptáció’.⁴⁵

Egyik említett kifejezés (fordítás, adaptáció, elrendezés vagy átalakítás) sem kap bővebb magyarázatot vagy definíciót az Irányelvben, és mint magának a ‘számítógépes program’ kifejezés magyarázatának a hiánya, ez valójában akár jótékony is lehet az Irányelv rendelkezéseinek megvalósítására és alkalmazására. Ezen kifejezések jelentésükben egyes

⁴⁰ Tanácsi irányelv javaslat a számítógépes programok jogi védelméről, OJ 1989 C91/10, COM(88) 816 végleges.

⁴¹ Uo.

⁴² “Jelenleg a jogosulatlan felhasználók által a programokba történő belépésnek és azok hamisításának a veszélyére való tekintettel úgy érezzük, hogy a betöltésnek a szerző kizárólagos ellenőrzése alatt kellene maradnia. Hasonlóképpen a program megtekintéséhez, futtatásához, továbbadásához és tárolásához hozzátartozik a reprodukció, és ezek potenciálisan sérthetik a jog tulajdonosának érdekeit.” Tanácsi irányelv javaslat a számítógépes programok jogi védelméről, OJ 1989 C91/11, COM(88) 816 végleges. szoftver: a 19 UDTNLR 1063EK irányelv megvalósítása és hatásai.

⁴³ J.H. Spoor, Copyright protection and reverse engineering of software: implementation and effects of the EC directive, 19 UDTNLR 1063.

⁴⁴ Uo.

⁴⁵ Oxford English Dictionary online <http://dictionary.oed.com>.

Tagországok jogszabályaiban átfedést mutatnak, és annak eldöntése, hogy egy adott tevékenység valójában fordítás, adaptáció vagy átalakítás, a nemzeti szerzői jogi hagyományoktól függ. Minden ilyen tevékenységhez a jogosult engedélye szükséges, így végső soron az osztályozásnak nem is olyan nagy a jelentősége.

b) Származtatott alkotások

Egy számítógépes program fordítása, adaptációja, elrendezése vagy bármilyen más módosítása származtatott alkotás előállításához vezethet⁴⁶, amely maga is szerzői jogi védelem alá kerül, ha megfelel az eredetiségi és jogosultsági kritériumoknak. A történelmileg elismert definíció csak annyit mond ki, hogy egy 'származtatott alkotásnak' egy vagy több már korábban létező alkotáson kell alapulnia.⁴⁷ Ezért minden fordítást és adaptációt származtatott alkotásnak tekintünk. Az Irányelv kimondja, hogy egy módosított számítógépes program reprodukciójának ellenőrzésére vonatkozó kizárólagos jogot a 'programot módosító személy jogára való tekintet nélkül' kell gyakorolni. Ez azt jelenti, hogy "a Tagállamok a számítógépes programokra nem alkalmazhatnak olyan szabályt, amely alapján olyan művek, amelyek más alkotásokra vonatkozó szerzői jogot sértenek, nem részesülhetnek szerzői jogi védelemben."⁴⁸ Tehát, még ha egy számítógépes program egy másik szerzői jogosultnak a jogai megsértésével készült is, pl. az engedélye nélküli átalakítással, akkor is védeni kell a szerzői jog eszközével, ha az eredetiségi követelménynek megfelel.

2.5.3 Terjesztési jog

A 4 (c) Cikk utolsó része a terjesztés bármely formáját olyan korlátozott tevékenységként szabályozza, melyhez a jogosult engedélye szükséges. Az Irányelv törvényhozási története azt sugallja, hogy a 'bármilyen forma' kifejezést csak a szóhasználat egyszerűsítése érdekében alkalmazták, hogy ezzel váltsák ki a terjesztés olyan formáit, mint értékesítés, engedélyezés, lízing, bérlet vagy import.⁴⁹ A kizárólagos 'terjesztési jog' hagyományos megközelítése magában foglalja egy létező fizikai másolat másnak történő átadását, és úgy tűnik, az interneten keresztül történő disszeminációt nem tekinti a terjesztés egyik formájának. Az európai szerzői jogban ezt a fajta tevékenységet inkább a reprodukció vagy végrehajtás kategóriájába sorolják.⁵⁰

2.5.4 A kimerülési doktrína

Az Irányelvben 'a jogosult által vagy az ő engedélyével a program másolatának a Közösség területén történő első értékesítése kimeríti a terjesztési jogot'. A szerzői jog jogosultja azt nem tudja megakadályozni, hogy programjának az EU-ban saját maga által vagy az engedélyével értékesített másolata az EU piacán szabadon terjesztésre kerüljön. Az Irányelv azonban az engedélyező ellenőrzési körén belül hagy további jogokat a másolatra vonatkozóan, a 'kimerülési doktrína' alóli kivételként.

2.6 5. Cikk

Az 5. Cikk a kizárólagos jogok alóli kivételeket sorolja fel. Az Irányelv kijelenti, hogy bizonyos tevékenységekhez 'nem szükséges a jogosult engedélye, mikor azok a jogos tulajdonos részéről a számítógépes program rendeltetésszerű használatához szükségesek, beleértve a hibajavítást is'. A rendelkezés megfogalmazása meglehetősen homályos, az értelmezésnek tág teret engedve. Viszont a rendelkezés megvalósítása területén nincs szabadság. A 29. idézet szerint az Irányelv nem befolyásolja a nemzeti jogszabály által biztosított derogációkat

⁴⁶ Az irodalmi és művészeti alkotások védelméről szóló Berni Egyezmény, Art.2(3), *elérhető* a http://www.wipo.int/treaties/en/ip/berne/trtdocs_wo001.html internet címen.

⁴⁷ S. Ricketson, *The Berne Convention for the protection of literary and artistic works*, Deventer: Kluwer, 1987, p. 286

⁴⁸ T. Dreier, P.B. Hugenholtz, *Concise European Copyright Law* (Kluwer Law International 2006), p. 223.

⁴⁹ Uo.

⁵⁰ "Valójában úgy tűnik, hogy egy szerzői jogi védelem alatt álló terméknek a hálózaton való elhelyezése a francia jogban mindkét jog hatálya alá tartozik"- André Françon, *News from France*, *Revue Internationale du droit d'auteur*, No. 181, 1999, p. 232.

azokkal a pontokkal kapcsolatban, amelyekre a jelen Irányelv *nem terjed ki*, a Berni Egyezményrel összhangban. 'Következésképpen ahol az Irányelv körültekintően meghatározta a jogszerű használat korlátait, a Tagállamok nem tarthatnak fenn szélesebb körű mentességeket'⁵¹.

2.6.1 Hibajavítás

Az 5(1) Cikk célja leginkább az, hogy a jogos tulajdonost segítse a hibák elleni küzdelemben, és lehetővé tegye számára a megvásárolt program 'rendeltetésszerű', normál felhasználását. Az Irányelv kimondja, hogy 'speciális szerződéses rendelkezések hiányában a reprodukció, fordítás, adaptáció, elrendezés vagy átalakítás tevékenységekhez nem szükséges a jogosult engedélye, ahol ezek szükségesek ahhoz, hogy a jogszerű tulajdonos rendeltetésszerűen használhassa a számítógépes programot, beleértve a hibajavítást'. Azonban a rendelkezés megfogalmazása itt is több lehetséges értelmezést enged meg.

A 'rendeltetésszerű' kifejezésből indulunk ki⁵², amely kapcsán nehéz meghatározni, hogy a rendeltetés szempontjából ki a releváns. A rendeltetést maga a szerző vagy pedig a felhasználó határozza meg? Ha a felhasználó, akkor melyik: a felhasználó-fejlesztő vagy pedig a végfelhasználó? Ennek a két csoportnak teljesen mások a programmal kapcsolatos érdekei és eltérő módon értelmeznék a 'rendeltetésszerű' kifejezést. Ez a kérdés a NYFSZ környezetben még aktuálisabb, mivel a 'nyílt forráskód közösségben' a végfelhasználó gyakran válik fejlesztővé és fordítva. Bently rámutat, hogy a 18. idézet magának a programnak a 'rendeltetésszerűségére' utal⁵³. Mi nem követjük ezt az érvelést, mert a 'rendeltetésszerű' szó nyelvtani elemzése a rendel szóhoz vezet el bennünket, az pedig lehetetlen, hogy egy 'élettelen' tárgynak (programnak) szándékai legyenek. Azt a kérdést, hogy kinek a szándékait kell figyelembe venni, csak egyedi esetekre vonatkozóan tudja a nemzeti bíróság eldönteni.

Az 5(1) Cikkben előforduló másik kifejezés, amely magyarázatra szorul, a 'hibajavítás'. Az Irányelv a számítógépes programok hibajavítását akkor engedélyezi, ha arra szükség van. Ahhoz, hogy a felhasználó ki tudjon javítani egyes hibákat, szüksége lehet a számítógépes program forráskódjához való hozzáférésre. Ezért az 5(1) Cikket úgy is lehet értelmezni, mint általános kötelezettség a felhasználóknak a program forráskódjával való ellátására. Viszont természetesen nem ez volt az Irányelv szándéka, mert ez a szellemi tulajdont képező szoftver kötelező nyílt forráskódúvá tételét jelentené. A szoftvergyártó lobbis erősen ellenezné ezt az értelmezést, mivel üzleti modelljeik a zárt forráskód fenntartásának lehetőségén alapulnak. Noha az Irányelv ezen rendelkezésének megfogalmazása meglehetősen homályos (nem határozza meg magának a 'hibának' a mibenlétét), nem kell tovább folytatnunk az elemzést, hiszen a mi projektünkben csak a nyílt forráskódú szoftverek játszanak szerepet, ahol a forráskód nyílttá tételének kötelezettsége a licenc szerződés speciális rendelkezéseiből ered.

Végül, de nem utolsó sorban feltehetjük magunknak a kérdést, hogy valóban kivételt képezzen-e azon jogosultságunk, hogy mindent megtehetünk, ami egy általunk megvásárolt tárgy használatához szükséges. "Úgy is felfoghatjuk, hogy az ilyen tevékenységek engedélyezése beletartozik a program megvásárlásának alapjául szolgáló szerződésbe, s a néhány ésszerűtlenül korlátozó kikötés pedig csak akadályt gördít az elé, hogy a tulajdonos jogai erre is kiterjedjenek"⁵⁴. Tehát tekinthetjük-e az 5(1) Cikket valóságos kivételnek? Ezt a fejtegetést egyelőre felfüggesztjük.

2.6.2 Biztonsági másolatok

Az 5(2) Cikk engedélyezi 'biztonsági másolat' készítését olyan személyek számára, akik a számítógépes program jogosult felhasználói. Amikor a biztonsági másolat a program használatához szükséges, azt nem lehet szerződésben megtiltani. Az Irányelv által

⁵¹ T. Dreier, P.B. Hugenholtz, Concise European Copyright Law, Kluwer Law International 2006, p. 225.

⁵² 5 (1) Cikk Speciális szerződéses rendelkezések hiányában, a 4 (a) és (b) Cikkben említett tevékenységekhez nem szükséges a jogosult engedélye, ahol a jogos tulajdonosnak a számítógépes program rendeltetésszerű használatához szüksége van rájuk, beleértve a hibajavítást is.

⁵³ T. Dreier, P.B. Hugenholtz, Concise European Copyright Law, Kluwer Law International 2006, p.226.

⁵⁴ M. Fiscor The Law of copyright and the Internet (Oxford University Press, 2002), p.478.

alkalmazott 'olyan személy, aki jogosult felhasználó' kifejezés felcserélhető a 'jogos tulajdonos' kifejezéssel. Különféle felhasználókra hivatkozhatunk így, pl. vásárló, bérlő, engedélyes.⁵⁵

A biztonsági másolat készítését nem lehet szerződéssel megakadályozni, de mi a helyzet akkor, ha ez ténylegesen lehetetlen, mégpedig mechanikus lemez védelem vagy hardverzárok jelenléte miatt? Szabad-e a felhasználónak feltörni a védelmet és biztonsági másolatot készíteni? Egy megoldás, ami mind a felhasználó, mind a gyártó számára elfogadható lehet, hogy a jogosult felhasználó kérésére a gyártó készít biztonsági másolatokat vagy lehetővé teszi a szoftvernek a számítógép merevlemezére történő másolását, és így az eredeti lemez lesz a felhasználó biztonsági másolata.

Az a kérdés, hogy vajon szükség van-e biztonsági másolatra, és hogy mechanikus védelem esetén hogyan lehet arra szert tenni,⁵⁶ valós problémák, de a mi projektünkben ezzel a kérdéssel sem kell szembesülnünk, mivel a szoftver, amiről itt szó van, nyílt forráskódú és online hozzáférhető.

2.6.3 Megfigyelés, tanulmányozás, tesztelés

Az 5(3) Cikk szerint a jogos felhasználónak jogában áll a program működését 'megfigyelni, tanulmányozni vagy tesztelni', hogy a mögöttes elveket és elképzeléseket megismerje. Ez a 'Fekete doboz' fordított elemzés rendelkezésként is ismert⁵⁷, melynek az volt a célja, hogy lehetővé tegye a felhasználók számára ezen mögöttes elvekhez és elképzelésekhez való hozzáférést.

Ez a megfigyelési jog a program normál használatához kötődő tevékenységekre korlátozódik, és kimondottan nem tartozik bele a program semmilyen átalakítása vagy szétbontása.⁵⁸ A mi projektünkben olyan licencekkel találkozunk, amelyek rendelkezéseikben sokkal többet engedélyeznek, mint a 'megfigyelés, tanulmányozás vagy tesztelés', és emiatt ezen kifejezések és tevékenységek speciális feltételeinek további vizsgálata nem releváns. A licenc megállapodás felei a szerződéses szabadságukat használják, hogy kiterjesszék az engedélyes jogait a 'szoftver szabadság' elérése érdekében, ahol a 'megfigyelés, tanulmányozás és tesztelés' tevékenységét egyáltalán nem korlátozzák.

2.7 6. Cikk

A 6. Cikk engedélyezi "a kód reprodukcióját és formájának fordítását" amikor "egy függetlenül létrehozott program más programokkal való együttműködő-képességének elérése érdekében szükséges információ megszerzésére elengedhetetlenül szükség van". A 'kód reprodukálását és formájának fordítását' a továbbiakban a 'szétbontás' névvel illetjük. Csak 'korlátozott körülmények között' és három feltétel teljesülése mellett engedélyezett: a szétbontást csak a jogos felhasználó által vagy az ő nevében lehet elvégezni, csak akkor, ha az információ 'korábban nem volt készen elérhető' és csak akkor, ha az információra az együttműködő-képesség eléréséhez van szükség'.

Az Irányelv semelyik másik cikke miatt nem zajlott annyi vita és lobbizás. "A nagy szoftvergyártók védelmi réstől tartottak, a független szoftverfejlesztők pedig attól féltek, hogy a szerzői jog birtokosai kényének lesznek kiszolgáltatva, amikor kompatibilis szoftvereket próbálnak gyártani"⁵⁹. A Bizottság megróbbált minden szempontot mérlegre tenni, de a végeredmény még mindig nem örvend általános elfogadottságnak⁶⁰.

⁵⁵ T.Dreier, P.B. Hugenholtz, *Concise European Copyright Law* (Kluwer Law International, 2006), p.227.

⁵⁶ Lásd a Bizottság véleményét: "Sok programot értékesítenek műszaki védelmi rendszerekkel, amely jogosulatlan használatukat és reprodukciójukat előzi meg, vagy korlátozza. Ha a jogosultak ilyen rendszereket használnak kizárólagos jogaik védelmére, nem szabad jogot biztosítani ezen rendszerek eltávolítására vagy kijátszására a jogosult engedélye nélkül" (Az irodalmi és művészeti alkotások védelméről szóló Berni Egyezmény, OJ 1989 C91/10, COM(88) 816 végleges)

⁵⁷ T.Dreier, P.B. Hugenholtz, *Concise European Copyright Law* (Kluwer Law International, 2006), p.227.

⁵⁸ *Copyright Software Protection in the EC*, H.D.J. Jongen, A.P. Meijboom, Deventer:Kluwer, 1993, p. 14.

⁵⁹ J.H. Spoor, *Copyright protection and reverse engineering of software: implementation and effects of the EC directive*, 19 UDTNLR 1063.

A mi feladatunk ebben az esetben is könnyebb, mivel tudjuk, hogy a NYFSZ licenc célja lehetővé tenni a szétbontást, és minden licenc speciális záradékkal rendelkezik ennek engedélyezéséről.

2.8 7. Cikk

A 7. Cikk a jogsértések elleni védelem eszközeivel foglalkozik. A nemzeti jogszabályokkal összhangban a Tagállamok kötelesek 'biztosítani az olyan személyek elleni megfelelő védelmi intézkedéseket, akik jogosulatlan másolatot helyeznek forgalomba vagy birtokolnak üzleti céllal, miközben tudomásuk van arról, hogy az jogtalan másolat, vagy okuk van feltételezni, hogy az jogtalan másolat'. A Tagállamok szintén fellépnek a számítógépes programok védelmének eltávolítását vagy kijátszását lehetővé tévő módszerek terjesztése ellen: 'bármely olyan eszköz üzleti célú forgalomba hozatala vagy birtoklása, amelynek egyetlen célja, hogy támogassa bármilyen műszaki eszköz jogosulatlan eltávolítását vagy kijátszását, amelyet a számítógépes program védelme érdekében alkalmaztak'.

A 7(1)(c) Cikkben kifejtett rendelkezés szerint "bármely olyan eszköz üzleti célú forgalomba hozatala vagy birtoklása, amelynek egyetlen célja, hogy támogassa bármilyen műszaki eszköz jogosulatlan eltávolítását vagy kijátszását, amelyet a számítógépes program védelme érdekében alkalmaztak." Más szóval az Irányelv megtiltja bármilyen eszköz terjesztését vagy birtoklását, mely pusztán azt a célt szolgálja, hogy egy számítógépes program védelmét feltörje. A 'műszaki eszköz' kifejezést tágan kell értelmezni, az 'eszköz' szó, mint tárgy, de mint 'módszer' is lefordítható⁶¹. A 'tudja, vagy oka van feltételezni' kérdés a bünvádi eljárás fő feltétele.

Sajnálatos, hogy csak olyan esetekben áll rendelkezésre jogorvoslat, amikor eszközök üzleti célú jogosulatlan forgalomba helyezéséről vagy birtoklásáról van szó, de magának az eltávolítás vagy kijátszás cselekménye elleni védelemre nincsenek rendelkezések.

Minden Tagállamnak be kell vezetnie a jogsértő másolatok elkobzását, de szabadon dönthetnek 'minden eszköz' elkobzásáról. A Tagállamok teljesen szabadon dönthetnek a jogorvoslatoknak a nemzeti jogszabályokba való átültetésének mikéntjéről. A nemzeti szerzői jogi hagyományoktól függ a polgári, büntető vagy adminisztratív jogorvoslat (vagy ezek keverékének) alkalmazása.

2.9 8. Cikk

Az eredeti 8. Cikk előírta a Tagállamok számára, hogy a számítógépes programok védelmét 'a szerző életére és a halálát követő ötven évre' adják meg. Ezt a rendelkezést visszavonták a 93/98/EGK Irányelv 11 (1) Cikke értelmében, amely a szerzői jog és bizonyos kapcsolódó jogok harmonizálását végezte el.⁶² Az Időtartam Irányelv 1 (1) Cikke alapján, a Berni Egyezmény 2. Cikke szerinti irodalmi vagy művészeti alkotások szerzői most egységesen 70 év *post mortem auctoris* (a szerző halála utáni) szerzői jogi védelmet élveznek. Ez a rendelkezés számítógépes programok szerzőire is vonatkozik.⁶³ Az eredetiség ötven éves időtartamot egységesen hetven évre módosították minden irodalmi alkotás esetében.

A szoftvervilág sajátos kifejezésmódja talán megengedi számunkra azt a kijelentést, hogy számítógépes programok esetén a hetven év védelem indokolatlanul hosszú idő. A technikai fejlődés jelenlegi ütemét figyelembe véve, hetven év *post mortem auctoris* után a számítógépes program teljesen elavult lesz.⁶⁴

⁶⁰ Ugyanott: "a 6. Cikk megfogalmazásai közül több is olyan kompromisszumokon alapul, amelyek nem oldják fel az érdekellentétet, hanem ehelyett a megoldást az Európai Bíróságra hagyják".

⁶¹ <http://dictionary.cambridge.org>.

⁶² Ezt az irányelvet később a 2006/116/EK irányelv váltotta fel.

⁶³ A Bizottság jelentése a Tanács, az Európai Parlament, valamint a Gazdasági és Szociális Bizottság számára a számítógépes programok jogi védelméről szóló 91/250/EGK irányelv végrehajtásáról és hatásairól, COM(2000) 199 Végleges.

⁶⁴ S. Granger, 'Emulation as a Digital Preservation Strategy', D-Lib Magazine, October 2000, Vol. 6 No. 10.

2.10 9. Cikk

Az Irányelv rendelkezései nem jelentik a meglévő jogi rendelkezések sérelmét. A számítógépes programokra vonatkozó lehetséges jogi rendelkezések példaként a 9. Cikk a szabadalmi jogot, a védjegyet, a tisztességtelen versenyt, az üzleti titkot, a félvezető termékek védelmét és a kötelmi jogot említi. Röviden ismertetjük a szabadalmi jog, a versenyjog és a kötelmi jog legfontosabb kérdéseit.

2.11 Következtetés

Az Európai Bizottság szerint, 'az átfogó eredmények azt mutatják, hogy a [Szoftver] Irányelv célkitűzései teljesültek, és a szoftveriparra kifejtett hatásai kielégítőek (ezt bizonyítja például az ipari növekedés és a szoftver kalózkodás visszaszorulása)'.⁶⁵

Ennek ellenére a számítógépes programok harmonizált, gazdaságos és hatékony védelmének témakörét ezzel még nem merítettük ki.

A számítógépes technológia és programozás területén a visszatervezés és a szétbontás kérdése az elmúlt két évtizedben került előtérbe. Különböző érdekek tártak fel: egyik oldalon a szerzők/szoftvergyártók (védelem a másolás és tisztességtelen utáztatok ellen), másik oldalon a felhasználók (a szoftvernek képesnek kell lennie más szoftverekkel való interakcióra). A Bizottság erőfeszítéseinek középpontjában ezen eltérő érdekeltségek között az igazságos egyensúly megtalálása volt, és talán ennek a ténynek köszönhetően néhány kérdés megválaszolatlan marad, és az Irányelv sok új kihívásra nem ad adekvát választ a számítógépes programok védelme területén.

Végezetül hangsúlyoznunk kell, hogy a NYFSZ-nek ugyanolyan szintű védelmet kell kapnia, mint a szellemi tulajdont képező szoftverek. Ezért a szóban forgó NYFSZ minden sajátosságát körültekintően le kell írni a licenc-megállapodásban.

3 Szabadalmi védelem

A számítógépes programok szabadalmaztathatósága túlmutat a jelen tanulmány keretein, de azért megpróbáljuk felvázolni a jelenlegi helyzetet.

A számítógépes programok szabadalmaztathatóságának helyzete Európában jelenleg távolról sem világos. Európai szinten a szabadalmi jogot az Európai Szabadalmi Egyezmény szabályozza, amelyben a szabadalmaztathatóság alól a számítógépes programok ki vannak zárva. A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy Európa szerte szabadalmak ezreit ítélik oda, amelyek szoftver szabadalomnak tekinthetőek. A nemzeti szabadalmi hivatalok és az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) nem számítógépes programoknak 'mint olyan' adják meg a szabadalmat, hanem számítógépes megvalósítású találmányoknak, amelyeknek a program és a számítógép közötti normál interakción túlmutató 'műszaki hatásuk' van.⁶⁶

Megkísérelték a kérdést irányelv által szabályozni, és az előzetes tervezetet 2002. február 20-án tették közzé (Irányelv javaslat a számítógépen megvalósított találmányokról).⁶⁷ A tervezet három feltételt szabott a számítógépen megvalósított találmány szabadalmazásához: a találmánynak alkalmasnak kell lennie ipari alkalmazásra, újnak kell lennie, és feltalálói tevékenységen kell alapulnia. Rengeteg hozzászólás és kritika után a terv sohasem vált véglegessé, a helyzet pedig változatlan maradt. Viszont továbbra is szükség lenne az ESZH

⁶⁵ A Bizottság jelentése a Tanács, az Európai Parlament, valamint a Gazdasági és Szociális Bizottság számára a számítógépes programok jogi védelméről szóló 91/250/EGK irányelv végrehajtásáról és hatásairól, COM(2000) 199 Végleges.

⁶⁶ A találmányok három alapvető kritériuma: alkalmasnak kell lenniük ipari alkalmazásra, újnak kell lenniük, és feltalálói tevékenységen kell alapulniuk, az Európai Szabadalmi Egyezmény 52(1) Cikke, <http://www.european-patent-office.org/legal/epec/e/ar52.html>.

⁶⁷ Irányelv javaslat a számítógépen megvalósított találmányok szabadalmaztathatóságáról, COM(2002) 92 végleges.

eljárásainak letisztítására és legalább valamelyest átláthatóvá tételére. A módszer meghatározása azonban még várat magára.

Érdemes lehet megemlíteni, hogy az USA-ban a szoftver szabadalmakat illető helyzet valamelyest eltérő: egy program szabadalmaztatható, amennyiben új és nem nyilvánvaló.⁶⁸ Noha a számítógépes programok szabadalmaztatásának szabályai liberálisabbak az USA-ban, mint Európában, az emberi tényező mégis problémát okoz. Végül mégis csak egy ember az, akinek a szabadalmi kérvényt el kell bírálnia, és rendkívül nehéz a hibákat elkerülni (a kérvények száma nő, az ellenőrök ismeretei az új technológiát illetően viszont csökkennek⁶⁹). Így jött létre a Közösségi Szabadalom Értékelő Projekt (Community Patent Review Project). Ez a kezdeményezés lehetővé teszi, hogy a 'közösség' (felhasználók, programozók, fejlesztők) értékelje a kérvényeket, és segítse az USA Szabadalmi Hivatalát a szoftver szabadalom kérvények vizsgálatában.⁷⁰ Ezt talán Európának is meg kellene fontolnia.

A szabadalmi rendszer elsődleges célja, hogy a tudományos fejlődést a közjó érdekében támogassa. E fő cél elérése érdekében a szabadalmi rendszer az innovációt azáltal támogatja, hogy korlátozott jogokat ad a feltalálók számára arra vonatkozóan, hogy másokat kizárjanak találmányukból. A szabadalmi rendszer annak tudatában adja meg ezeket a jogokat, hogy rövidtávon lehetnek nemkívánatos hatások, amelyeket viszont ellensúlyoz a rendszer azon képessége, hogy hosszú távon ösztönözze az innovációt.⁷¹

A nyílt forráskód rendszer általánosságban nincs ellentmondásban a szabadalmi politikával. Felgyorsítani a tudás szélesebb körök számára való hozzáférhetővé válásának folyamatát, összhangban van a szabadalmi politika azon szándékával, hogy a találmányokat szabadon felhasználhatóvá tegyék a közjó érdekében.

Az viszont vitatható, hogy alaposabban megvizsgálva, a nyílt forráskód magában hordja a szabadalmi politikával való összeütközés veszélyét. A szabadalmi rendszer gazdasági ösztönzőket használ a találmányok támogatására. Ha a nyílt forráskód rendszer csökkenti a downstream feltalálók rendelkezésére álló gazdasági ösztönzőket, ez hosszú távon visszavetheti az innovációt is. Ez pedig nem összeegyeztethető a szabadalmi politikával.

Egy ilyen elemzés viszont nem vesz figyelembe minden, az idők során felmerülő hatást a rendszerben. Noha a nyílt forráskód technológia valamelyest csökkentheti a downstream gazdasági hasznot, a downstream nem gazdasági ösztönzőkre viszont kedvező hatása van. Sőt, a nyílt forráskódú licencek bizonyos fajta ki nem aknázott lehetőségek batorításával javíthatják a downstream innováció szintjét is. És végül a nyílt forráskódú konstrukciók csökkentik a jelenlegi szabadalmi rendszer káros hatásait azzal, hogy ritkítják a szabadalmak rengetegét, és általuk elkerülhetők a rövidtávú ellátási korlátozások, amit a hagyományos szabadalmi licencek mellett tapasztalhatunk. Például egy szabadalom odaítélésével a szabadalom tulajdonosa képes arra, hogy másokat kizárjon a találmány elkészítéséből, felhasználásából vagy értékesítéséből, s ez legalább a szabadalom időtartamára visszazorítja a versenyt és korlátozza a találmány hozzáférhetőségét.⁷² A nyílt forráskódú találmányok, amelyek már a kezdetektől szabadon hozzáférhetőek, nem okoznak ugyanilyen hozzáférési korlátozásokat. A nyílt forráskódú rendszer átfogó hatása, hogy növeli az innovációval való ellátottságot, és lerövidíti azt az időt, amíg az innováció a közjó számára elérhetővé válik, ezek pedig olyan hatások, amelyek a szabadalmi politikával összhangban vannak.

⁶⁸ Donald S. Chisum, Chisum on Patents, §1.03[6][i], at 209 (2003).

⁶⁹ Community Patent Review Project, Tobias van Schendel, <http://www.twanetwerk.nl>.

⁷⁰ Uo.

⁷¹ Lásd Jay P. Kesan & Marc Banik, *Patents as Incomplete Contracts: Aligning Incentives for R&D Investment with Incentives to Disclose Prior Art*, 2 WASH. U. J.L. & POL'Y 23, 23-24 (2000).

⁷² Lásd Kenneth J. Arrow, *Economic Welfare & the Allocation of Resources for Invention*, in THE RATE AND DIRECTION OF INVENTIVE ACTIVITY: ECONOMIC AND SOCIAL FACTORS 609, 617 (Nat'l Bureau of Econ. Research ed., 1962).

4 Versenyjogi szempontok

Az EU versenyjogi szabályainak a szellemi tulajdonjoggal való átfedése különösen akkor válik jelentőssé, amikor technológia licenc és technológiatranszfer megállapodásokról van szó. A jelen tanulmánynak nem célja, hogy ezt a kérdést kimerítően elemezze, de fontos, hogy a licenc megállapodások szövegezésekor a versenyjogi szabályokról se feledkezzünk meg. Az EK Szerződés 81. Cikkének rendelkezései, amelyek megtiltják a versenyt korlátozó, megszüntető vagy torzító szerződéseket, valamint a magánvállalatok domináns piaci helyzetével való visszaélésére vonatkozó 82. Cikk közvetlen hatást gyakorolnak az EU-n belüli számítógépes program kereskedelem piaci gyakorlatára.

A 81 (1) Cikk azokkal a szerződésekkel foglalkozik, amelyek vélhetően kedvezőtlen hatást fejtenek ki a piaci verseny paramétereire, mint például az ár, kibocsátás, termékminőség, választék, valamint az innováció.⁷³ A versenyjoggal ütköző licenc megállapodás záradékokra példaképpen megnevezhetjük az árrögzítő megállapodásokat, a piac felosztására vonatkozó megállapodásokat (ahol a valós vagy potenciális versenytársak a piac vagy az ügyfelek felosztásáról egyeznek meg) és a kiegészítő technológiák megtiltására vonatkozó rendelkezéseket. A 82. Cikkkel ellentétes jól ismert gyakorlatok például az árpres (az egynél több piacon fennálló domináns helyzet felhasználása az árak kialakítására) vagy a dömping (olyan ár megszabása, amely vagy alacsonyabb, mint amit a szállító hazai piacán kér, vagy ami alacsonyabb, mint a gyártási költségek). Ezzel ellentétben a titoktartási kötelezettségre vonatkozó rendelkezések, a továbbengedélyezés tiltása, vagy hogy a licenc lejártá után ne használjuk a licenc alá eső technológiát, feltéve, hogy a licenc alá tartozó technológia érvényes és hatályos marad, vagy az olyan kötelezettségek, melyek értelmében az engedélyezett támogatni kell a licenc alá tartozó szellemi tulajdonra vonatkozó jogok védelmében, nem tekintendők korlátozónak.⁷⁴

Bármely piaci magatartás versenyellenes hatásának kiszűréséhez szükséges, hogy bizonyítható legyen a piaci erő, a versenyellenes hatások, valamint hogy a versenyellenes hatások túlsúlyban vannak a versenyt támogató kedvező hatásokkal szemben. Sok nyílt forráskódú terméknek nem lenne piaci ereje egy megfelelően meghatározott piacon, a helyettesítő termékek hozzáférhetősége miatt. Például a Linux-nak nincs piaci ereje az operációs rendszerek piacán, mivel vannak versengő operációs rendszerek, mint például a Windows. Ha egy nyílt forráskódú csoport mégis rendelkezne piaci erővel, a nyílt forráskód minden versenyellenes hatását össze kellene mérni a versenyt élénkítő hatásaival.

Érvelhetnénk azzal, hogy a nyílt forráskódú konstrukciók az eredeti nyílt forráskódú csoport azon törekvéseként jellemezhetők, hogy megakadályozzák a más feltételekkel hozzáférhető downstream termékek kifejlesztését. Az ilyen viselkedés jellemezhető a verseny visszaszorítására tett kísérletként, ami korlátozhatja az adott piacon a kínálatot.

A kínálatot korlátozó viselkedés valóban versenyellenesnek tekinthető a trösztellenes szabályok szerint. A nyílt forráskódú csoport szándéka azonban nem az, hogy próbálja a rendelkezésre álló termékek kínálatát korlátozni. A rendelkezésre álló termékek kínálatát próbálja meg javítani a termékek legkiforrottabb formájukban való folyamatos és szabad hozzáférhetőségének biztosításával. Így a nyílt forráskódú rendszer hatásait helyesebb, ha az adott termék kínálatát inkább javítóként, sem mint csökkentőként jellemezzük.

És végül a nyílt forráskódú viselkedés bármely versenyellenes hatását túlszárnyalják a versenyt támogató hatások – ritkítják a szabadalmak rengetegét és a kínálat rövidtávú korlátozása nélkül támogatja az ötletek megvalósítását és terjesztését. Ezért a nyílt forráskódú technológia rendszer hatásait nem szabad versenyellenesnek tekintetni.

⁷³ Bizottsági közlemény - Értesítés – Útmutató a Szerződés 81(3) Cikkének alkalmazásáról, OJ C 101, 27.04.2004, 24. pont, p. 97-118.

⁷⁴ F.L. Fine, The EC Competition Law on Technology Licensing, (London: Sweet and Maxwell, 2006), p.89.

5 Kötelmi jogi kérdések

A Cascadoss projekten dolgozva licenc megállapodásokkal is kell foglalkoznunk. Minden licenc egy szerződés, amelyre a kötelmi jogi szabályok vonatkoznak. 'A szerzői jog a szerződéses kikötések által megerősíthető, kiterjeszhető vagy másképp módosítható, és fontos, hogy egy megbízás vagy licenc megállapodás felei jól gondolják át a szerzői jogi implikációkat'⁷⁵. A NYFSZ licenck szerződések, és ugyanazoknak a követelményeknek kell eleget tenniük, mint a szellemi tulajdont képező licenck vagy más szerzői jogi licenck, azaz a licenc megállapodásnak kölcsönösnek kell lennie (bármely formában megfogalmazható: pl. shrink-wrap [zsugorfólia], browse-wrap [böngésző csomagolás], vagy click-wrap [kattintó csomagolás] licenck), a licenc hatásának időben elnyúlónak kell lennie, és olyan megállapodásnak kell lennie, ahol konszenzus van (azaz mindkét fél egyformán értelmezi a szerződéses formát).

A szerzői jogi licenc *intuitu personae* jellemzővel bír, amely a szerzői jogi doktrínában erős alapokkal bír. Ez azt jelenti, hogy az engedélyező a licenc feltételeire vonatkozóan kizárólag a szóban forgó engedéllyel egyezik meg résztvevő félként. Ebből következően a továbbengedélyezés tilos, s csak akkor nem az, ha erről a szerződés kifejezetten másképp rendelkezik. A kérdés tehát az, hogy a Nyílt Forráskódú Licenckre ugyanez a szabály vonatkozik-e, ahol a 'szerző' számára nem igazán fontos, hogy ki az engedélyes. A kérdésre adott válasznak pozitívnak kell lennie, mivel azt már leszögeztük, hogy a NYFSZ licencket ugyanúgy kell kezelni, mint másfajta szerzői jogi licencket.

Más szempontok is vannak, amelyeket figyelembe kell venni egy licenc megfogalmazása és használata közben, de itt lehetetlen mindegyiket tárgyalni. Azonban alapvető követelményként nevesítenünk kell az irányadó jog kikötését. Nagyon fontos tisztában lennünk azzal, hogy melyik ország jogszabályai fognak ránk vonatkozni, pl. a NYFSZ szerződés minősítésének további elismerése (ajándékozás/értékesítés, B2B/B2C), a felek jogai és kötelezettségei, a garancia és felelősségi kötelelem szempontjából.

6 Nyílt forráskódú licenck

6.1 Bevezetés

Annak érdekében, hogy a modern vállalkozások által igényelt egyre kifinomultabb feladatokat teljesíteni lehessen, a szoftver megoldások jelentősen nagyobbakká és bonyolultabbakká váltak. Ezen rendszerek létrehozásához a szoftverfejlesztők véleménye szerint termékeikben egyre több harmadik féltől származó komponens használatára van szükség. Ugyanúgy, ahogy a személygépkocsi gyártók kész alrendszereket kombinálnak (pl. kerekeket, fékeket vagy az elektronikát) egyedi gyártású termékekkel (pl. az esztétikus design), a mai szoftverfejlesztők is egyre inkább használják a harmadik féltől származó összetevőket az egyedileg készített szoftverekkel kombinálva, kihasználva azt az előnyt, hogy a harmadik féltől származó összetevők olyan funkcionálisokat kínálnak, amelyet már kifejlesztettek, teszteltek, és amelyek installációra készek. Ez a tendencia makroszinten nyilvánvaló, ahol a rendszerintegrátorok nagy léptékű megoldásokat hoznak létre számos terjesztőtől származó alkalmazások felhasználásával, és mikro szinten is, ahol egy egyedi szoftveralkalmazás kifejlesztéséhez több tucat különálló összetevőre lehet szükség. A szabványok fontossága, az outsourcing (alvállalkozások bevonása) elterjedése és a platform-független programozási nyelvek fejlődése, melyek támogatják az újbóli felhasználást és az együttműködő-képességet (pl. a Sun Java-ja, a Microsoft Visual C++ nyelve) mind-mind egyre jobban előmozdítják a harmadik féltől származó kódok fejlesztők általi felhasználását.

A nyílt forráskódú szoftverek (NYFSZ) használatának elterjedése összhangban van ezzel a tendenciával. A 'nyílt forráskód' kifejezés különféle embereknek mást és mást jelent (*lásd* az alábbiakat), de általában olyan szoftverekre vonatkozik, amelyet ingyenes forráskóddal terjesztenek (vagy névleges díj ellenében), és olyan licenc feltételek mellett, amelyek mások

⁷⁵ D. Bainbridge, *Software Copyright Law*, Butterworths, 1994, p.32.

számára lehetővé teszik a szoftver módosítását vagy továbbfejlesztését. A 'forráskód' a számítógépes program emberi olvasásra alkalmas formátuma, amit a fejlesztők írnak, majd azután (jellemzően) a számítógép által végrehajtható programmá konvertálják egy szoftver eszköz – fordítóprogram – segítségével. A NYFSZ fejlesztését gyakran projektekbe szervezik, melyet az interneten keresztül nyitottan menedzselnek, s amelyek egy közös probléma, fejlesztői platform, felhasználó típus vagy a projektfejlesztők számára érdekes alkalmazás körül összpontosulnak. Sok különféle nyílt forráskód projekt létezik, az egy-két magánszemély által működtetett projektektől egészen a több tíz vagy több száz fejlesztőt foglalkoztató nagy projektekig, s közülük néhány közvetlen vagy közvetett vállalati támogatásban is részesül. Még olyan vállalatok is vannak, melyek teljes termékvonala nyílt forráskódú. Tehát különféle nyílt forráskódú projektek léteznek, amiket nagyon eltérő módon és nagyon eltérő célok érdekében menedzselnek. Van azonban egy közös szál, mégpedig a nyílt forráskóddal dolgozó fejlesztők hajlandósága, hogy másokkal megosszák szoftverüket (beleértve a forráskódot is) a szoftver használata ösztönzésének érdekében.

Általánosságban elmondható, hogy a szoftverfejlesztők azért szeretik a nyílt forráskód használatát, mert egyszerű. Lehetséges a testre szabás és a kívánt jellemzők hozzáadása, mert definíció szerint a forráskód elérhető és a licenc feltételek jellemzően megengedik a módosítást és a terjesztést. A szoftvert jellemzően ingyenesen le lehet tölteni az internetről, ami lehetővé teszi, hogy a fejlesztők megtalálhassák, és igényük szerint kipróbálhassák. Mivel nem kell licenc díjat fizetni, a vállalati fejlesztőnek nem kell a pénzügyi vezetőtől engedélyt kérnie, és így az adaptáció egy újabb akadálya iktatható ki. Napjainkban sok nyílt forráskódú projekt ért be és jutott el olyan megfelelő minőségi szintre, hogy a fejlesztők számára ésszerű megfontolni, hogy üzleti ajánlatokban vagy azokkal együtt alkalmazzák őket.

A szószólók azt is hangsúlyozzák, hogy a NYFSZ stabilabb és megbízhatóbb, mint egy hasonló érettségű szellemi tulajdont képező szoftver – elsősorban azért, mert a nyílt forráskódú programozási projektek támogatására gyakran szerveződnek fejlesztői közösségek, akik értékes javaslatokkal és inputtal szolgálnak. Továbbá egy nyílt forráskódú projektben való részvétel a fejlesztő és vállalata goodwill-jét és elismertségét javítja a projekt szoftverfejlesztői körében.

Ezen és más okok miatt is előfordulhat, hogy a szoftverfejlesztő nyílt forráskódú összetevőket választ, mert a fejlesztő szemszögéből ez egyszerű módja a szükséges funkcionalitás megszerzésének. Azonban a fejlesztőknek arra figyelniük kell, hogy a NYFSZ jellemzően nem közkinccs; hanem, mint a legtöbb egyéb szoftver, speciális feltételekkel bíró licenc vonatkozik rá. A szoftvertechnológia fejlődésének következménye, hogy a fejlesztőknek végig kell gondolniuk a nyílt forráskódú licencekben megfogalmazott kötelezettségeket is, talán manapság sokkal inkább, mint korábban valaha is.

6.2 Egy definíció nyomában

A nyílt forráskód mozgalom eredete a "szabad szoftver" mozgalomra vezethető vissza. A szellemi tulajdont képező szoftver modellre adott válaszként a szabad szoftver mozgalom 1984-ben jött létre a szabadság, közösség és önkéntes együttműködés ideáljára alapozva.⁷⁶ Mivel a szoftverek módosításához a forráskódra szükség van, és mivel a szellemi tulajdont képező szoftverek gyártói csak a szoftverük tárgykódjának másolatát terjesztették, a szoftver végfelhasználói teljesen a szoftvercégtől függtek a hibajavítások és frissítések biztosítása kapcsán. A végfelhasználónak ki kellett várnia, hogy a vállalat biztosítsa ezeket, és meg kellett fizetnie bármilyen, a vállalat által megszabott árat. A szellemi tulajdont képező szoftver modell miatt frusztráltan, a szabad szoftver mozgalom azon az elven alapult, hogy a közösség "szabadon tanulmányozhassa, módosíthassa és terjeszthesse a szoftvert", amit használ vagy beszerz; "ezen szabadságok lehetővé teszik, hogy a polgárok magukat és egymást segítsék, és így legyenek tagjai egy közösségnek."⁷⁷ Ahogy hangadójuk, Richard Stallman fogalmazott, "a 'szabad szoftver' kifejezésben a 'szabad' szó a szabadságra, nem pedig az ingyenességre

⁷⁶ A Szabad Szoftver Alapítvány, egy adómentes jótékonyági intézmény, 1985-ben jött létre. Lásd Richard Stallman, The GNU Project, <http://www.fsf.org/gnu/thegnuproject.html> (utolsó módosítás 2001. dec.).

⁷⁷ Uo.

vonatkozik”.⁷⁸ Megjegyzi, hogy ez “ellentétben áll a jobban elterjedt szellemi tulajdont képező szoftverekkel, melyek a felhasználókat tehetetlen és megosztott helyzetben hagyják: a belső folyamatok titkosak.”⁷⁹

A szabad szoftver közösség így elkezdett dolgozni a szabad, nyílt forráskódú GNU operációs rendszeren; ezt a kísérletet GNU Projektnek nevezték.⁸⁰ Idővel a fejlesztői közösség is fejlődött, formálódott és egy teljes operációs rendszer egyre több komponensével készült el. És amikor Linus Torvalds a Linux rendszermagot is hozzáadta, ez a vegyes GNU/Linux operációs rendszer elkészült, és azzá lett, amit ma általában Linux operációs rendszernek nevezünk.⁸¹ Sok más kisebb nyílt forráskódú projektet is befejeztek, amelyek az internet háttérét szolgáló szoftverek nagy részét adják.⁸²

A “nyílt” – a “szabad” forráskód mozgalommal szemben – a Netscape bejelentésére tett reakcióként indult el, amely azt tervezte, hogy a böngésző szoftverének forráskódját átadja 1998 elején.⁸³ Ahelyett, hogy a szabad szoftver mozgalmat követték volna, mely szerint a szoftvernek sosem lenne szabad szellemi tulajdont képeznie, (megtámadva ezzel azt a szellemi tulajdont képező szoftver modellt, melyre az összes üzleti alapon működő szoftvercég alapult), a “nyílt forráskód” mozgalom arra törekedett, hogy az üzleti világot a maga oldalára állítsa: “Ráébredtünk, hogy ideje megszabadulni a konfrontációs magatartástól, amelyet a múltban a ‘szabad szoftverrel’ azonosítottak, és hogy az ötletet szigorúan ... pragmatikus, üzleti alapon kell eladni”.⁸⁴ Ezt az új mozgalmat “nyílt forráskódnak” nevezték, hogy megkülönböztessék az üzletellenes “szabad szoftver” mozgalomtól. A “szabad szoftver” címke mindenképp zavaró volt, mert nem lehetett eldönteni, hogy a “szabad” kifejezés az árra vonatkozott, vagy a közkinccs iránti elkötelezettségre, vagy pedig a nyílt forráskódú licenc alatti terjesztésre.⁸⁵ A nyílt forráskód mozgalom végül is egy Nyílt Forráskód Kezdeményezés - Open Source Initiative (OSI) - nevű szervezetben öltött testet.⁸⁶

Az OSI pragmatikusabb megközelítést alkalmaz, mint a szabad szoftver mozgalom. Mindkettőnek az a célja, hogy a nyílt forráskódú licencek szélesebb körben elterjedjenek, de ahelyett, hogy az üzleti szoftveripar számára egy fenyegető helyettesítőként pozicionálná, az OSI az üzleti szoftveripart szövetségesnek tekinti, aki segít a nyílt forráskódú licencek elterjesztésében. Az OSI azt hangoztatja, hogy a nyílt forráskódú licencek hasznosak az üzleti világ számára. “A nyílt forráskód az üzleti világban a nagy megbízhatóság által alapozhatja meg magát. A nyílt forráskódú szoftverek egyenrangú szemlézésen mennek keresztül,” egy egész fejlesztői közösség próbálja ki és teszteli őket.⁸⁷ A nyílt forráskód fejlesztői közösség erejét kihasználva a szoftver programokat gyorsabban és olcsóbban lehet megírni – a valóságban a munka egy részét a nyílt forráskód közösség számára ki lehet szerződni, amely szolgáltatásaiért nem kér díjat. Egy kisvállalat számára a nyílt forráskód a gyors piaci és tudásbeli részesedés megszerzésre is lehetőséget nyújt, ha a vállalat fel tudja kelteni a nyílt forráskód közösség figyelmét, hogy felvegyék a projektbe.⁸⁸

⁷⁸ Szabad Szoftver Alapítvány, A Szabad Szoftver Definíciója, <http://www.fsf.org/philosophy/free-sw.html> (letöltve 2008. április 17.).

⁷⁹ Richard Stallman, The GNU GPL and the American Way, <http://www.fsf.org/philosophy/gpl-american-way.html> (letöltve 2008. április 17-én).

⁸⁰ Szabad Szoftver Alapítvány, GNU's Not UNIX!, <http://www.fsf.org/> (letöltve 2008. április 17-én).

⁸¹ Lásd Richard Stallman, The GNU Project, <http://www.fsf.org/gnu/thegnuproject.html> (utolsó módosítás 2001. dec.).

⁸² Lásd Marcus Maher, [Open Source Software: The Success of an Alternative Intellectual Property Incentive Paradigm](#), 10 *Fordham Intell. Prop. Media & Ent. L.J.* 619, 621-24 (2000).

⁸³ Nyílt Forráskód Kezdeményezés, Az OSI története, <http://www.opensource.org/docs/history.html> (letöltve 2008. április 17-én).

⁸⁴ Uo.

⁸⁵ Nyílt Forráskód Kezdeményezés, Why Free Software is Too Ambiguous, <http://www.opensource.org/advocacy/free-notfree.html> (letöltve 2008. április 17-én).

⁸⁶ Nyílt Forráskód Kezdeményezés, OpenSource.Org, <http://www.opensource.org/index.html> (letöltve 2008. április 17-én).

⁸⁷ Nyílt Forráskód Kezdeményezés, Advocacy, the Open Source Case for Business, http://www.opensource.org/advocacy/case_for_business.html (letöltve 2008. április 17-én).

⁸⁸ Uo.

Az OSI közzétett egy definíciót, amely felsorolja, hogy egy szoftver licencnek milyen követelményeknek kell megfelelnie ahhoz, hogy nyílt forráskódú licencnek minősüljön. A lista kilenc pontból áll.⁸⁹

1. A licencnek lehetővé kell tenni, hogy bárki ingyenesen továbbterjeszthesse a nyílt forráskódú szoftvert egy aggregált szoftverterjesztés összetevőjeként, mely számos különféle forrásból származó programot tartalmaz.
2. A nyílt forráskódú szoftvert forráskód formátumban kell rendelkezésre bocsátani, és szabadon terjeszthetőnek kell lennie forráskód formátumban. Ezáltal mások is képesek hozzáférni a forráskódhoz, szemben a szellemi tulajdont képező szoftver modellel.
3. A licencnek lehetővé kell tennie a forráskód módosításait, és a módosított szoftver tovább terjesztését is engedélyeznie kell az eredeti nyílt forráskódú szoftverre vonatkozó feltételekkel.
4. A licenc akkor korlátozhatja a módosított szoftver újbóli terjesztését, ha maguknak a módosításoknak a terjesztését lehetővé teszi forráskód formátumban. Ezáltal a kiinduló kódbázis érintetlen állapotban fennmaradhat, így a közösség láthatja, hogy milyen módosítások vannak érvényben vagy milyeneket javasoltak.
5. A licenc semmilyen magánszeméllyel vagy csoporttal szemben sem lehet diszkriminatív.
6. A licenc nem korlátozhatja a kód használatát semmilyen speciális felhasználási területre. Így például nem korlátozhatja a kódnak pusztán oktatási célú felhasználását sem.
7. Az engedélyezett jogoknak mindenkire kell vonatkozniuk, akiknek a program továbbterjesztésre kerül, anélkül, hogy további licencekre lenne szükség. Ez megakadályozza, hogy a nyíltan elérhető forráskód indirekt módon kevésbé nyitottá váljon, például egy külön elhallgatási megállapodás megkövetelésével.
8. Az engedélyezett jogok nem köthetők ahhoz, hogy a szoftvert kizárólag annak a nagyobb munkának a részeként szabad használni, amellyel együtt megszerezték.
9. A licenc nem korlátozhat más szoftvereket, amelyek az engedélyezett szoftverrel együtt kerülnek terjesztésre. Például a licenc nem követelheti meg, hogy az ugyanazon a CD-ROM-on terjesztett minden más program is nyílt forráskódú szoftver legyen.

A Szabad Szoftver mozgalom a nyílt forráskódú licenceket az OSI-től kissé eltérően osztályozza, elsősorban öt kulcsfontosságú elemre koncentrálna:

1. A program futtatásának szabadsága, bármilyen célból.
2. A forráskódhoz való hozzáférés és annak módosításának szabadsága.
3. A program másolatok továbbterjesztésének szabadsága.
4. A módosítások közösség számára történő rendelkezésre bocsátásának a szabadsága.
5. "Copyleft" licenccről van szó?⁹⁰

A négy szabadság megegyezik az OSI által használt kritériumokkal (noha szélesebb körűek annál). Az ötödik elem az, ami megkülönbözteti ezt a definíciót. A copyleft önmagában nem

⁸⁹ Nyílt Forráskód Kezdeményezés, A Nyílt Forráskód Definíciója, <http://www.opensource.org/docs/definition.html> (letöltve 2008. április 17-én).

⁹⁰ Szabad Szoftver Alapítvány, A Szabad Szoftver Definíciója <http://www.fsf.org/philosophy/free-sw.html> (letöltve 2008. április 17-én).

szabadság, hanem eszköz annak biztosítására, hogy a közösséget ne lehessen megfosztani a négy szabadságtól.⁹¹ A Szabad Szoftver Alapítvány (FSF) magyarázata:

“A legegyszerűbb módja egy szoftver ingyenessé tételének, ha közkinccsé tesszük, szerzői jogi védelem nélkül. Ez lehetővé teszi, hogy az emberek megosszák a programot és saját továbbfejlesztéseiket, ha ilyen beállításúak. De az együttműködésre nem hajló emberek számára azt is lehetővé teszi, hogy szellemi tulajdont képező szoftverre alakítsák a programot. Elvégezhetik a több-kevesebb változtatást, majd pedig az eredményt, mint szellemi tulajdont képező terméket terjesztik. Azok, akik ebben a módosított formában kapják meg a programot, nem rendelkeznek azzal a szabadsággal, amit az eredeti szerző adott nekik; a viszonteladó megfosztotta őket ettől... Tehát ahelyett, hogy a GNU szoftvert közkinccsé tennénk, inkább a ‘copyleft’-et alkalmazzuk rá. A copyleft kimondja, hogy bárki, aki változtatásokkal vagy anélkül továbbterjeszti a szoftvert, annak át kell adnia a szabadságot a további másolatokra vonatkozóan is. A copyleft garantálja, hogy minden felhasználó rendelkezik az adott szabadsággal... A szellemi tulajdont képező szoftverfejlesztők arra használják a szerzői jogot (copyright), hogy a felhasználókat megfosszák szabadságuktól; mi pedig a szerzői jogot a szabadság garantálása érdekében használjuk. Ezért fordítjuk meg a copyright (szerzői jog) elnevezést, hogy ‘copyleft’-re változtassuk⁹²

Más szóval a copyleft licencként azt biztosítják, hogy a nyílt forráskódot és annak tetszőleges módosítását terjeszteni lehessen, de csak azon nyílt forráskódú licenc alatt, amelyben megkaptuk. Ezzel a módszerrel a kód és módosításai nyílt forráskódúak maradnak, miközben személytől személyig, vagy szervezettől szervezetig vándorolnak. Ez a leleményes taktika a GPL licencként ölt testet, de a BSD-ben nem. Ezért a Szabad Szoftver Alapítvány a BSD-t szabad, de nem copyleft licencként jellemzi.⁹³

Az OSI mind a GNU GPL, mind pedig a BSD Licencként Nyílt Forráskódú licencként fogadta el, a nyílt forráskódú licencként a spektrumában elfoglalt ellentétes helyzetük ellenére is.⁹⁴

6.3 Miért vegyünk részt?

A NYFSZ mozgalom azon az elképzelésen alapszik, hogy a végfelhasználóknak képeseknek kell lenniük az általuk használt szoftver tanulmányozására, módosítására és továbbterjesztésére. A legtöbb szoftver tárgykód formájában kerül terjesztésre, holott ahhoz, hogy egy programozó módosíthassa a szoftvert, a forráskódra van szüksége. Ha nem fél hozzá a forráskódhoz, és nincs engedélye módosítani azt, a végfelhasználóknak az eredeti szoftvercégre kell támaszkodniuk a hibajavítások, frissítések és a programnak az egyedi igényeknek megfelelő módosítása érdekében. A szoftverprogramozás gyors tempójú és individualista világában az ilyen konstrukció gyötrően lassúnak és a szellemi termékek szabad cseréjének előnyeivel és az erre való törekvéssel nem kellően összehangoltnak tűnik.

Ezzel a megközelítéssel szemben a nyílt forráskód úttörői egy másfajta modellt fejlesztettek ki, amelyben a forráskód a tárgykóddal együtt kerül terjesztésre, a felhasználók pedig felhatalmazást kapnak arra, hogy saját céljaiknak megfelelően terjesszék és módosítsák a programot. A legsikeresebb módosításokat azután a szélesebb felhasználói közösség áttekinti és elfogadja.

Sok nyílt forráskódú szoftver projektben működik együtt kötetlenül fejlesztők egy csoportja, mint projektmenedzser, irányítva az új kód beolvasztását a fejlődő programba. Néhány nyílt forráskódú szoftver program egy szoftver hozzájárulással kezdődött, amelyet azután olyan feltételekkel bocsátanak a közösség rendelkezésére, amely lehetővé teszi a módosítást és továbbterjesztést (pl. a Mozilla). Más szoftver program pedig kezdetben alig több, mint egy

⁹¹ Lásd David McGowan, [Legal Implications of Open-Source Software](#), 2001 U. Ill. L. Rev. 241, 244-45.

⁹² Szabad Szoftver Alapítvány, Licencként, <http://www.fsf.org/licenses/licenses.html> (letöltve 2008. április 17-én).

⁹³ Lásd Szabad Szoftver Alapítvány, Különböző licencként és kommentárjaik (Feb. 2000), <http://www.fsf.org/licenses/license-list.html> (letöltve 2008. április 17-én).

⁹⁴ Lásd Nyílt Forráskód Kezdeményezés, A Nyílt Forráskód Kezdeményezés, A jóváhagyott licencként <http://www.opensource.org/licenses/index.html> (letöltve 2008. április 17-én).

ötlet, amelyet azután a szélesebb programozó közösségnek egy projektté kell fejlesztenie (pl. a Linux).

A nyílt forráskódú szoftver mozgalom alapvető problémája az a kihívás, hogy biztosítsák a közösség számára már rendelkezésre bocsátott forráskódra vonatkozóan a jövőbeni felhasználók módosításra és terjesztésre vonatkozó jogát. Ha a fejlesztők egyszerűen lemondanak szerzői jogaikról, és közkinccsé teszik a kódot, azok, akik azt továbbfejlesztik, megtehetik, hogy a továbbfejlesztett verziót zárttá és szellemi tulajdont képezővé tegyék. Például valaki, aki az eredeti programot azáltal módosítja, hogy funkcionalitásokat tesz hozzá vagy hibákat javít ki benne, azt mondhatná, hogy a közkinccshez tartozó termék alapján származtatott alkotást hozott létre. A később jövők pedig a származtatott termékre vonatkozó független szerzői joggal állnának szemben, és ezt a szerzői jogot úgy gyakorolhatnák, hogy a származtatott programot csak zárt, szellemi tulajdont képező módon adhatnák tovább. Ha ez bekövetkezne, a nyílt forráskód projekt gyorsan elkorcsosulna. A program legjobb verziói szellemi tulajdont képeznének, a szoftver pedig zárt lenne.

A programhoz való folyamatos szabad hozzáférés biztosításához a szerzői jogi védelem koncepciójába egy kreatív csavart kell beemelni. Ahelyett, hogy az információt közkinccsé tennék, a nyílt forráskód fejlesztők fenntartják a termék ellenőrzésének jogát. Ezen jogokat csak olyan mértékig gyakorolják, ami annak biztosításához szükséges, hogy a termék a módosítás és terjesztés céljára nyitott maradjon. Például sok nyílt forráskódú szoftver termékre vonatkozik a GPL licenc, mely egyebek között kiköti, hogy a továbbfejlesztéseket és a származtatásokat az eredeti szoftverrel megegyező nyitott használati és terjesztési feltételekkel kell rendelkezésre bocsátani. Ezt a megközelítést nevezték el "copyleft"-nek. Ez a humoros kifejezés tükrözi azt az elképzelést, hogy a résztvevők a szerzői jog (copyright) rendszert használják, amelynek célja általában a művek használatának korlátozása, olyan módon, amely az alkotásokat a korlátozásoktól mentesen hagyja.

A NYFSZ mozgalomban résztvevők díjazása eltér a hagyományos gazdasági előnyöktől. A programozók idejüket és ötleteiket önkéntesként ajánlják fel, és a sikeres programozók ellenszolgáltatása a programozói közösségen belüli presztízs. Ezen túlmenően a programozói közösségben megszerzett presztízs hagyományos gazdasági előnyökre is fordítható, azzal, hogy a nyílt forráskód közösségben jártasságot mutató programozók a munkaerő piacon értékesíthetik jó hírnevüket. Motiváló még az az elégedettség is, melyet egy tudásbázissal való együttműködés okoz, valamint az intellektuális tapasztalatok cseréjében való részvétel öröme. Az egyik szerző a következő módon írja le ezeket a jelenségeket: "A legtöbben akik [a NYFSZ-t] használják és továbbfejlesztik, azzal a reménnyel teszik ezt, hogy a tudásbázishoz egyedi és maradandó hozzájárulást valósítanak meg vagy a hacker terminológiával élve, egy "szuper" hack-kel állnak elő. Például csak órákra volt szükség az után, hogy a Netscape kiadta kódját az internet böngészőjéhez, és ausztrál programozók egy csoportja máris "egy kriptográfiai kiegészítést készített", ami a Netscape programját képessé tette biztonságos internet tranzakciók végrehajtására. Az ausztrálok "csinos kis fizetséget kaptak – de nem pénzben. A programozók... a programozói közösség többi tagjának tiszteletét nyerték el és azt a meglepetést, hogy egy elegánsan hasznos szoftvert sikerült előállítaniuk."⁹⁵

Az a vágy, hogy részt vegyenek a tudomány fejlődésében és hozzájáruljanak ahhoz, megmagyarázza, hogy miért vesznek részt magánszemélyek a NASA nyílt forráskódú Mars projektjében. A Mars misszió részét képező projektben arra kérik az önkéntes "click munkásokat", hogy segítsenek beazonosítani a milliányi krátert és elkészíteni a bolygó térképét.

A nyílt forráskódú projektekben való részvétel ösztönzéséhez máskor pedig az önzetlenségre apellálnak. Például a ThinkCycle projekt olyan problémák mérnöki megoldására összpontosít, amelyek a rászoruló közösségeket és a környezetet sújtják. Ez az akadémiai nonprofit projekt egy csoport MIT (Massachusetts Institute of Technology) hallgató szellemi terméke, és nyílt forráskódú internet alapú tervezési együttműködésként működik. Más projektekkel együtt a ThinkCycle az egészségügyi önkéntesek problémájára, a kolera elleni küzdelemre keres megoldást. A kihívást az jelentette, hogy ki kellett fejlesztenie a helyi emberek számára egy olyan készletet, melynek segítségével megtaníthatók az intravénás készülék használatára és

⁹⁵ Patrick K. Bobko, *Open-Source Software and the Demise of Copyright*, 27 RUTGERS COMPUTER & TECH. L.J. 51, 83 (2001).

beállítására. A könnyen használható rendszerek betegenként 2000 USD-ba kerülnek, így a kolera járványok kitörésével veszélyeztetett közösségek számára ez elérhetetlen. Voltak kevésbé költséges rendszerek is, de azok alkalmazásához képzett munkaerő szükséges. A ThinkCycle megtervezett egy rendszert, amelynek a gyártása 1,25 USD-ba került és szakképzetlen emberek is kezelhetik.⁹⁶ A projektben résztvevő önkénteseket valószínűleg legalább részben az a kézzel nem fogható motiváció hajtotta, hogy szegény közösségek súlyos betegein segíthetnek.

Noha a legtöbb nyílt forráskódú szoftver kísérlet nem kézzelfogható ellentételezést ajánl a résztvevőknek, nem mindegyik mond le a hagyományosabb gazdasági ellentételezésről sem. Néhány vállalat például arra a koncepcióra épített, hogy periférikus termékeket és szolgáltatásokat biztosítanak a nyílt forráskódú termékek támogatásához. Például a Linux operációs rendszer egy nyílt forráskódú együttműködési folyamat keretében került kifejlesztésre, kiterjesztésre és karbantartásra. A Red Hat Inc. Szoftvertámogatási szolgáltatásokat és könnyen használható Linux kötegeket kínál díj ellenében.⁹⁷ Nem a Red Hat fejlesztette ki a szoftvert, amivel a Linux működik, és nem is ők alkalmazzák a karbantartást végző programozókat. Nem a Red Hat ellenőrzi a Linux jövőbeni fejlesztéseit, és nem is irányíthat semmilyen rajta elvégzett továbbfejlesztést. Ezen korlátozások ellenére a Red Hat elegendő üzletet generált ahhoz, hogy a pénzügyi piacok jóváhagyását elnyerje, és hogy jelentős piaci értéket képviseljen.

6.4 Jellemző nyílt forráskódú licencrendelkezések

Mint az üzleti szoftverek esetében általában, a nyílt forráskódú szoftver programokra vonatkozó jogok és kötelezettségek is a szoftvert kísérő licenc megállapodásban található. Nincs egyetlen olyan licenc, amely az összes nyílt forráskódú szoftverre vonatkozna, és a licencek éppolyan sokfélék, mint a nyílt forráskódú projektek, melyekre vonatkoznak. Jóval több, mint 50 licenc van, melyet a Nyílt Forráskód Kezdeményezés jóváhagyott – ez olyan csoport, amelyik a 'nyílt forráskód' saját definíciójának megfelelően tanúsítja a licenceket.⁹⁸ A gyakran használtakon kívül sok más nyílt forráskódú licenc is van, de ezeket vagy nem nyújtották be, vagy pedig nem mentek keresztül a Nyílt Forráskód Kezdeményezés jóváhagyási eljárásán. Mindegyik eltérő feltételekkel rendelkezik és gyakran eltérő szavakat alkalmaznak hasonló fajta kötelezettségekre.

Néhány példa, melyek a nyílt forráskódú megállapodások közé tartoznak, a GNU General Public Licenc, a BSD Licenc, a Mozilla Public Licenc és az Apache Software Licenc. Mindegyik tartalmazza a saját feltételeit és kikötéseit, amelyeket figyelembe kell venni a szoftver használata vagy terjesztése során. Valójában speciális korlátozások vonatkoznak a legnépszerűbb nyílt forráskódú programokra, noha terjesztésük díjtalanul történik. Például a GNU General Public Licenc (GPL), amely egy jellemző Linux operációs rendszer terjesztésben sok programra vonatkozik, a nyílt forráskódú program módosított verzióinak terjesztését csak akkor engedélyezi, ha a módosítások ugyanolyan feltételek szerint kapnak licencet, mint a mögöttes nyílt forráskódú szoftver. Ennek megfelelően, ha egy GPL licenccel rendelkező kód beépítésre kerül egy vállalat saját szellemi tulajdont képező szoftverébe, lehet, hogy a keletkező terméket a forráskódjával együtt és a GPL minden egyéb feltételével összhangban kell terjeszteni.

Más nyílt forráskódú megállapodások a GPL-nél kevésbé korlátozóak. Néhány közülük lehetővé teszi a nyílt forráskód beépítését egy szellemi tulajdont képező programba, és csak azt követelik meg, hogy a szerzői jog és/vagy a program eredetére vonatkozó más tájékoztatás kísérje a szoftvert. Mások pedig minden módosításhoz licencet kérnek. Ezért egy adott nyílt forráskódú program használatán gondolkodó fejlesztőnek tisztában kell lennie a licenben foglalt speciális feltételekkel a tervezett felhasználás összefüggéseire vonatkozóan.

⁹⁶ Lásd Lee Ridgway, *ThinkCycle: Reaching Out to Solve Real-World Problems*, 17 INFO., SERV. & TECH. THROUGHOUT MIT 3, at 2 (2002 Jan./Feb.), elérhető a <http://web.mit.edu/is/isnews/v17/n03/170301.html> internet címen.

⁹⁷ Lásd Red Hat, at <http://www.redhat.com> (utoljára letöltve 2008. április 15-én).

⁹⁸ Lásd <http://www.opensource.org/licenses> (utoljára letöltve 2008. április 15-én).

6.5 **Kapcsolódó kockázatok**

Amikor egy nyílt forráskódú projekt cégen belüli használatát vagy termékekbe történő beemelését értékeljük, a vállalatnak pontosan ugyanazokat a kérdéseket kell megfontolnia, amiket az üzleti szoftver licencek esetében mérlegelnének. Íme néhány ilyen szempont:

6.5.1 **Funkcionalitás és teljesítmény**

A szoftver funkcionalitás szolgálja az elérni kívánt célt? Az elsődleges kérdés itt az, hogy a szoftver üzleti vagy pedig nyílt forráskódú legyen. Ezt egyszerű eldönteni a nyílt forráskód esetében, mert a szoftver és a forráskód elérhető az értékeléshez.

6.5.2 **Támogatás**

Az üzleti szoftverekhez általában támogatási szerződés is tartozik. Bizonyos NYFSZ-hez is tartozik elérhető üzleti támogatás, de néhány projekt esetében a végfelhasználóknak belső erőforrásokra kell támaszkodniuk, vagy pedig egy fejlesztői közösségre (akik nem biztos, hogy ugyanolyan megbízhatóak, mint egy üzleti terjesztő). A forráskód rendelkezésre állása lehetőségessé teszi a saját megoldásokat, de ez további erőforrásokat igényel.

6.5.3 **Költség**

Amikor harmadik fél szoftverének a hasznosságát értékeljük, akkor elengedhetetlen a nyereség és a teljesítés költségének összehasonlítása. Üzleti licencek esetében ez tipikusan a licenclíjakat jelenti, a NYFSZ esetében viszont a terjesztés feltételeinek a megértését, és annak eldöntését, hogy ezek a feltételek összeegyeztethetőek-e vállalkozásunkkal. Például, ha a licenclételek néhány esetben megkövetelik a forráskód terjesztését, tudnunk kell, hogy a forráskódot olyan módon kell-e terjeszteni, ami üzleti modellünkre hatással van. Még az elvárt tájékoztatások költségeit is figyelembe kell venni, noha ez jellemzően csak néhány plusz lépést jelent a szoftver kiadási folyamatban.

6.5.4 **A szellemi tulajdon védelme**

A szoftverfejlesztőnek, aki azt fontolgatja, hogy szoftverébe nyílt forráskódú komponenseket is beépítsen, saját szellemi tulajdonára vonatkozó jogai védelmének kérdését is figyelembe kell vennie. Például előfordulhat, hogy nem lehetséges fenntartani az üzleti titok védelmét a NYFSZ-be beépített információra. Hasonlóképpen, bizonyos nyílt forráskódú licenc-megállapodásokat a terjesztő szabadalmára szóló licencként értelmezhetnek, és így a szabadalmakkal rendelkező vállalatnak jól meg kell fontolnia, hogy milyen lépésekkel tudja elkerülni a szabadalmi jogok nem szándékolt elvesztését.

6.5.5 **Harmadik féltől származó szellemi tulajdon követelések**

Gyakran erősen vitatottak az olyan rendelkezések, amelyek a végfelhasználót védik olyan állításokkal szemben, hogy a szoftver harmadik fél szellemi tulajdonát sérti (pl. szabadalomra, védjegyre, szerzői jogra, üzleti titokra vonatkozó követelések). Néha az üzleti forgalmazók kártérítést ajánlanak erre a kockázatra. A nyílt forráskódú licencek jellemzően nem tartalmazznak szerződéses kártérítési kötelezettséget, de egyes forgalmazók külön mégis ajánlanak ilyen védelmet. A végfelhasználók jellemzően a nyílt forráskód fejlesztők erejére és a projektközösségére támaszkodnának, hogy együttműködve védjék ki a szellemi tulajdon megsértésére vonatkozó követeléseket. A kockázat felméréséhez hasznos lehet a közösség erejének és a fejlesztők által a fejlesztés fölött megtartott ellenőrzés szintjének értékelése.

A vállalatoknak a megszokott módon kell megfontolni mindezeket a kérdéseket a kereskedelmi licenc megállapodások kontextusában, és hasonlóképpen ugyanezeket a kérdéseket kell végiggondolni a NYFSZ értékelésének részeként. Miközben ezeket a kérdéseket kissé másként értékeljük nyílt forráskódú környezetben, és lehet, hogy magában a licenc-megállapodásban ezek a pontok nem is szerepelnek (pl. lehet, hogy a közösség reagálásra nagyobb mértékig hagyatkozunk, mint a szerződésre), a vállalatok mégis gyakran

magabiztosabban használják a nyílt forráskódot, amennyiben ezeket a kérdéseket átgondolják.

6.6 Elvárható gondosság

A NYFSZ megnövekedett használatából származó egyik következmény az, hogy az elvárható gondosság szintje magasabbá vált az üzleti tranzakciókban. Befektetések, összeolvadások, felvásárlások vagy nyilvános jegyzési ajánlatok esetén a vállalatoktól gyakran kéri, hogy sorolják fel azokat a harmadik féltől származó szellemi tulajdonokat, amelyekre üzletvitelük során támaszkodnak. Szoftvercégek esetében, vállalati tranzakciók és néhány nagyobb licenc vagy terjesztési megállapodás kapcsán egyre inkább ellenőrzik a harmadik féltől származó összetevőket azokban a termékekben, amelyeket a vállalat saját termékei előállítására használ. Mivel a fejlesztők nagyon könnyen tudják a termékekben a NYFSZ-t felhasználni, a befektetőknek, vásárlóknak, aláíróknak, engedélyezőknak és terjesztőknek rendkívüli körültekintéssel kell vizsgálniuk, hogy kizárják az esetleges rejtett problémákat.

A különféle beszerzők és befektetők eltérő szinten tolerálják a nyílt forráskód használatát, de gyakorlatilag mind tudni akarják, hogy a harmadik féltől származó szoftverek, köztük a nyílt forráskód használata gondosan és megfontoltan volt-e menedzselve. A szoftverekre vonatkozó elvárható gondosság a következőket tartalmazhatja:

- Általános érdeklődés a vállalati technológia származását illetően;
- A szoftverre vonatkozó összes megállapodás áttekintése;
- Megbeszélések folytatása a menedzsmenttel és/vagy a fejlesztői csoporttal;
- Egyszerű szövegkereső programok lefuttatása a célpont szoftverén, hogy megismerjük a beágyazott szerzői jogi és licencközléseket; valamint
- Kifinomultabb kódolvasó eszközök futtatása a harmadik fél szoftverek ismert könyvtárával való összehasonlítás céljából.

Az ilyen fajta ellenőrzések során feltárt problémákat használjuk a kezdeti „belevágjunk, vagy ne vágjunk bele” döntéseknél. Azonban előfordulhat, hogy a nyílt forráskód gondatlan használata változásokat okozhat az üzlet feltételeiben, amely miatt elvesz a javasolt tranzakció vonzósága a felek számára. Ezért sokkal jobb a nyílt forráskóddal kapcsolatos kérdéseket jó előre feltárni és megoldani a vállalat belső tanácsosával folytatott privát párbeszéd keretében, mintha már a tranzakció közepén szembesülnénk ezekkel a kérdésekkel legelőször.

6.7 Belső eljárások

A nyílt forráskódú licencnek való megfeleléshez a menedzsment összpontosított figyelmére van szükség, de általában ezt nem tekintik túlzottan megterhelőnek. A fontos az, hogy hatékonyan menedzseljék:

- Tekintsék át a licencet és az ügyletet a nyílt forráskódú megoldás átvétele előtt; és
- Legyenek tisztában azzal, hogy milyen harmadik féltől származó összetevők vannak a szoftver programban, mielőtt ez az ügylet kontextusában felmerülne.

A vállalatok belső eljárásokat vezethetnek be az induló ellenőrzés és a licenc feltételeknek való folyamatos megfelelés segítése érdekében, és hogy a harmadik féltől származó szoftvereket a funkcionális és egyéb kockázatok szempontjából értékeljék. Sok fejlesztői csoport számára a nyílt forráskód használatának ellenőrzéséhez egyszerűen csak a menedzsmentre és a fejlesztésre szánt időt kell átütemezni, mielőtt a végtermékbe integrálnák azt. Mások a már elérhető automatizált eszközökhöz és a NYFSZ területén jelentős szakértelemmel rendelkező tanácsadókhoz fordulnak a feladat megoldása érdekében.

7 Az egyes nyílt forráskódú licencek feltételei

7.1 Bevezetés

Több mint 170.000 projektet regisztráltak a Source Forge-on, amely a nyílt forráskódú kezdeményezések fő gyűjtőhelye.⁹⁹ Minden nyílt forráskódú projekt sikerének egyik fő tényezője a használt licenc. A licenc határozza meg, hogy a nyílt forráskód közösség hogyan fogja a szoftvert fejleszteni és terjeszteni, és a nyílt forráskódú projekt fejlődését is. Sokféle nyílt forráskódú/szabad szoftver licenc van, amelyek egyértelműségben, hosszban és jogi hatásukban eltérnek egymástól. Ezért a következőkben egyenként mutatjuk be őket. Az összes licencet két csoportra lehet osztani: kölcsönös licencek (GPL, MPL, LGPL) és akadémiai licencek (BSD, Apache). Az alábbiakban ebben a sorrendben tárgyaljuk őket röviden.

7.2 General Public License (GPL)

A General Public License (GPL), melyet Richard Stallman írt, ma az egyik leggyakrabban használt nyílt forráskódú/szabad szoftver licenc. A GPL tipikus copyleft licenc. Preambuluma határozottan kijelenti, hogy "célja az Ön szabadságának garantálása a szabad szoftverek megosztására és megváltoztatására – hogy a szoftver biztosan szabad legyen minden felhasználója számára."¹⁰⁰ A GPL lehetővé teszi, hogy lemásolhassuk és terjeszthessük a program forráskódjának másolatait, feltéve, hogy minden egyes másolaton jól láthatóan közzé tesszük a megfelelő szerzői jogi tájékoztatót és jótállási nyilatkozatot; minden GPL-re és a jótállás hiányára vonatkozó tájékoztatót érintetlenül hagyunk; és a program minden más revíziójának is átadjuk a programmal együtt a GPL egy másolatát.¹⁰¹ Magának a másolatnak a fizikai továbbításáért kérhetünk pénzt.¹⁰²

Továbbá módosíthatjuk a programot, módosításainkat vagy az egész módosított programot másolhatjuk és terjeszthetjük a fenti feltételek mellett, feltéve, ha három kitételnek eleget teszünk:

- Minden módosított állományhoz is mellékelni kell a tájékoztatókat;
- A legtöbb esetben a programban fel kell tüntetni egy tájékoztatót, hogy a felhasználók ezekkel a feltételekkel tovább terjeszthetik a programot, és tájékoztatást kell adni arról, hogyan lehet a GPL-hez hozzájutni; valamint
- "Gondoskodni kell arról, hogy minden terjesztett vagy megjelentetett alkotás, - amely részben vagy egészben tartalmazza a programot vagy annak egy részét, illetve abból származtatták, - teljes egészében ingyenesen engedélyezett legyen minden harmadik fél számára a Licenc feltételeinek megfelelően."¹⁰³

Ez a harmadik feltétel a copyleft rendelkezés, és ez a GPL legellentmondásosabb jellemzője.

A copyleft rendelkezés célja annak megakadályozása, hogy bárki magántulajdonba vegye a forráskódot (más szóval, hogy szellemi tulajdont képező, nem-GPL licenc alatt terjessze). Gondoljunk például a Linux operációs rendszerre. Ez a nagy teljesítményű operációs rendszer képzett programozók százainak több éves ingyen munkájának a terméke, és elég sikeres ahhoz, hogy számos üzleti környezetben is használják. A copyleft nélkül valaki megszerezhetné a Linux nyílt forráskódját, valamilyen továbbfejlesztést hajtana végre rajta, majd pedig a továbbfejlesztett operációs rendszert egy szellemi tulajdont képező modell alatt licenclné – az új operációs rendszer tárgykód másolatait értékesítené, de a forráskódot nem

⁹⁹ Lásd <http://sourceforge.net/index.php> (letöltve 2008. április 17-én).

¹⁰⁰ Szabad Szoftver Alapítvány, GNU General Public License, 2. verzió (1991. június) <http://www.fsf.org/licenses/gpl.txt> (letöltve 2008. április 17-én).

¹⁰¹ Id. § 1.

¹⁰² Id. § 1 para. 2.

¹⁰³ Id. § 2(b).

fedné fel. Ez a fél nagyon kevéssel járulna hozzá a továbbfejlesztett programhoz, és kisajátítaná mindazon programozók munkáját, akik ingyenesen osztották meg másokkal saját módosításait. Az ilyen viselkedés minden bizonnyal korlátozná a nyílt forráskódú szoftverek sikerét, mivel az ingyenes munkát végző nyílt forráskód közösség vonakodna megosztani az általa készített továbbfejlesztéseket, ha valaki más magántulajdonba vehetné azokat, és nem osztaná meg saját továbbfejlesztéseit. Ezért tűnik ésszerűnek az az elvárás, hogy a GPL kód bármely származtatott munkájára is a GPL-nek kell vonatkozni, mivel a GPL licenc esetében a felhasználónak nem lenne joga származtatott munkákat létrehozni.

Valójában a GPL tovább megy, és arról biztosít bennünket, hogy "a jelen szakasz célja nem az, hogy a teljes egészében Ön által írt munka jogaira igényt tartson vagy az Ön jogait elvitassuk."¹⁰⁴ Így a copyleft rendelkezés a "módosított munka egészére vonatkozik. Ha a munka egyes beazonosítható részei nem a Programból származnak, és ésszerűen függetlennek és önmagukban külön alkotásnak tekinthetők, akkor ezekre a részekre nem vonatkozik a jelen Licenc és annak feltételei, amikor különálló alkotásként kerülnek terjesztésre."¹⁰⁵ A GPL következő mondata azonban potenciálisan aláássa az előbbi megfogalmazást, és a tájékozatlan GPL szoftver felhasználó számára katasztrofális implikációi vannak: "De amikor ugyanazokat a részeket egy olyan egész alkotás részeként terjeszti, amely a Programon alapul, az egésznek a terjesztése esetén a jelen Licenc feltételeinek kell teljesülniük, amelynek a más engedélyesekre vonatkozó jogosultságai a teljes alkotásra kiterjednek, minden egyes részre tehát, függetlenül attól, hogy azt ki írta."¹⁰⁶ Ezt a fagyos zárást alátámasztja magára a licencre vonatkozó feltétel is: "Gondoskodni kell arról, hogy bármely terjesztett vagy kiadott alkotás, amely egészben vagy részben tartalmazza . . . a Programot vagy annak bármely részét, . . . ezen licenc feltételei mellett kerüljön engedélyezésre."¹⁰⁷ Ha tehát valaki néhány GPL kódot beépít a szellemi tulajdont képező szoftvertermékébe, vitatható módon az egész szellemi tulajdont képező termék nyílt forráskódúvá válik és a GPL alatt kell licencelni. Ez jó példa arra, hogy miért fontos teljesen megérteni a nyílt forráskódú licenceket, mielőtt üzleti összefüggésben vetnénk be őket.

Képzeli el, hogy a több ezer Microsoft szoftverfejlesztő közül egy, aki egy kis darab franchise Microsoft Windows szoftver terméken dolgozik (ami egy különálló és független alkotás), s az interneten való szörfözés közben belefut néhány sornyi GPL kódba és beépíti őket a munkájába, amely végül a Windows része lesz. A GPL szerint ekkor a Windows hirtelen nyílt forráskódú programmá válna, amely szabadon elérhető mindenki számára. Egy kezdő szoftvercég, programok híján, a kényelem kedvéért úgy dönthet, hogy egy kis GPL kódot, esetleg egy egyszerű segédprogramot felhasznál a szoftvertermékében. Sok kis szoftvercég nem sajátította el a GPL feltételeit, és így elveszíthetik képességüket saját termékük értékesítésére. Az OSI ezt úgy magyarázza, hogy a GPL programok valójában megfertőzik a szellemi tulajdont képező kódot, amelyhez aktívan csak a program futása közben kapcsolódnak.¹⁰⁸ Ez azt jelenti, hogy még ha a kezdő szoftvercégnek volt is annyi sütnivalója, hogy a termékébe ne építse be a GPL kódot, hanem mint különálló terméket kínálta azt, amely csak adatokat oszt meg a szellemi tulajdont képező termékkel, az induló cég mégis veszíthet. Az OSI értelmezés azt sugallja, hogy egy teljesen különálló szellemi tulajdont képező program is GPL lesz, ha egyszerűen csak adatokat oszt meg a GPL kóddal, még akkor is, ha ez a megosztás kizárólag csak a program valós futása közben történik meg. Ez a jelenség – hogy a szellemi tulajdont képező program mindig nyílt forráskódúvá válik, amikor nyílt forráskóddal keveredik – a copyleft licencek úgynevezett "vírus hatása". A GPL kód vírus módjára fertőz meg minden szellemi tulajdont képező kódot, amellyel keveredik, és azt is GPL kóddá változtatja.

A GPL azt is lehetővé teszi, hogy a programot tárgykód formájában lehessen másolni és terjesztetni, feltéve, hogy a forráskód egy másolatát is csatoljuk, vagy könnyen hozzáférhetővé tesszük a fizikai továbbítás költségét nem meghaladó áron, a GPL feltételei mellett.¹⁰⁹ Végül a

¹⁰⁴ Id. § 2(c) para. 3.

¹⁰⁵ Id. § 2(c) para. 2.

¹⁰⁶ Id.

¹⁰⁷ Id. § 2(b).

¹⁰⁸ Nyílt Forráskód Kezdeményezés, A Nyílt forráskód definíciója, jegyzet a 9-es ponthoz, <http://www.opensource.org/docs/definition.html> (letöltve 2008. április 17-én).

GPL tartalmaz egy jótállást elvető nyilatkozatot és egy rendelkezést, melyben a programfejlesztőt és minden hozzájárulót felment minden felelősség alól.¹¹⁰

A GPL tehát a copyleft licenc prototípusa, és a fenti okok miatt rendkívül körültekintően kell bánni vele.

7.2.1 GPLv.2.0

Stellmannak a szoftver és hardver piac óriásaival folytatott ideológiai háborúja a GPL verziók versenyévé fajult. A GPLv.2.0 alatt az engedélyező lehetővé teszi a GPL alatt kiadott szoftverek használatát, másolását, módosítását és terjesztését. De ebben az esetben is korlátai vannak ennek a nagylelkű ajánlatnak, melyek közül a legfontosabb a copyleft záradék, amely kiköti, hogy a módosított alkotásra is a GPL licenc feltételeit kell alkalmazni, amikor azt továbbterjesztik. Stellman így magyarázza a copyleft záradék szükségességét: "Jogaink védelmére korlátozásokat kell bevezetnünk, amelyek megtiltják, hogy bárki megtagadja tőlünk ezeket a jogokat, vagy hogy ezen jogok kiszolgáltatását kérje tőlünk. Ezek a korlátozások bizonyos felelősséget rónak ránk, ha a szoftver másolatait terjesztjük, vagy módosítjuk azt."¹¹¹

Vizsgáljuk meg, hogyan is működik ez valójában. Az A programra a BSD licenc vonatkozik, a B programra a GPLed, C program pedig X személy szellemi tulajdont képező programja. X személy jogszerű engedélyese A és B programoknak, és C program szellemi tulajdonjogának birtokosa. Rájött, hogy C programjának fejlesztéséhez A és B programok részeit kellene integrálnia. Ha X személy ezt a sajátjából végzi el (belső használat – szintén a szervezetben belül), az új program (C az A és B elemeivel együtt = D) használható lesz. Ha úgy dönt, hogy az új D alkotást kifelé terjeszti, az egész alkotásra a GPL licencet kell alkalmaznia és ilyenként kiadnia azt. Az akadémiai licenckel engedélyezett szoftvereket 'be lehet építeni a GPL licenccel rendelkező szoftverekbe, de ennek fordítottja nem igaz. Bizonyos értelemben az akadémiai licenckel a nagylelkű szoftverdonoroknak, a GPL és egyéb kölcsönös licenckel pedig a nagylelkű szoftvermegosztóknak valók.¹¹² A GPL tehát ragályos vírusként működik, amelyik a vele kapcsolatba kerülő programokat megfertőzi. Ha az X személy úgy dönt, hogy terjeszti D szoftvert, C programját megfertőzi a GPL és ez lesz az egyetlen lehetőség terméke licenclésére.

7.2.2 GPLv.3

Stellman saját motivációja a licenc újbóli frissítésére a "tivoization" elleni harc,¹¹³ és a szabadalmi megállapodások átgondolásának igénye volt.¹¹⁴ Könnyen előfordulhat, hogy maga az elgondolás nemes volt, de az eredmény már sok kritikát kapott.¹¹⁵

a)Új definíciók

¹⁰⁹ Szabad Szoftver Alapítvány, GNU General Public License, 2. verzió (1991. június), § 3, <http://www.fsf.org/licenses/gpl.txt> (letöltve 2008. április 17-én).

¹¹⁰ Lásd id. §§ 11, 12.

¹¹¹ GPLv.2, Bevezetés.

¹¹² Rosen, p.104

¹¹³ "Tivoization" akkor fordul elő, amikor a számítógépeken olyan GPL alá tartozó szoftverek futnak, amiket nem lehet megváltoztatni, mert a számítógép leáll, ha módosított szoftvert fedez fel. A tivoization általános motivációja az, hogy a szoftvernek olyan jellemzői vannak, amely a gyártó szerint sokak nemtetszését fogja kiváltani. Ezen számítógépek gyártói a szabad szoftverek által kínált szabadságot használják ki, de másokat megfosztanak ugyanettől. Lásd <http://www.gnu.org/licenses/rms-why-gplv3.html>.

¹¹⁴ Egy másik fenyegetés, amelynek a GPLv3 ellenáll, az olyan szabadalom megállapodások, mint például a Novell-Microsoft megállapodás. A Microsoft több ezer szabadalmát arra akarja használni, hogy a GNU/Linux felhasználók fizessenek a Microsoftnak a kitüntetésért, és azért kötötte ezt a megállapodást, hogy ezt megpróbálja elérni. A megállapodás a Novell ügyfeleinek meglehetősen korlátozott védelmet nyújt a Microsoft szabadalmakkal szemben. Lásd <http://www.gnu.org/licenses/rms-why-gplv3.html>.

¹¹⁵ A. Engelfriet, *Uit principe: de Gnu General Public License (GPL) version 3*, Computerrecht 2007, 146.

A 0. fejezetben új fogalmak kerültek alkalmazásra: továbbadás és továbbítás. Egy alkotás 'továbbadása' minden olyan tevékenységet jelent, amit engedély nélkül végezve az alkalmazandó szerzői jog közvetlen vagy másodlagos megsértésében válnánk felelőssé, kivéve a számítógépen történő megvalósítást vagy egy saját másolaton végzett módosítást. A továbbadás magában foglalja a másolást, terjesztést (módosítással vagy anélkül), a nyilvánosság számára elérhetővé tételt, és egyes országokban még más tevékenységek is ide tartoznak. Egy alkotás továbbítása minden fajta továbbadást jelent, amelynek következtében mások képessé válnak másolatok készítésére vagy fogadására. A felhasználóval egy számítógépes hálózaton keresztül történő egyszerű interakció, másolat átadása nélkül, nem minősül továbbításnak.¹¹⁶

Mindkét kifejezésnek a 'terjesztés' szót kell helyettesítenie. Mindkettővel az a cél, hogy a korábbi 'terjesztés' kifejezés fogalmi körét kiterjesszék. Minden olyan tevékenységet lefednek, amelyek a szerzői jog szerint kizárólag csak a szerzői jog birtokosát illetik meg. A szándék jó volt ebben az esetben is: a licenc nemzetközivé tétele, mivel a terjesztés szónak a különféle törvénykezésekben eltérő jelentései vannak. Viszont a szerzői jogban teljesen ismeretlen új kifejezések bevezetése csak a jövőbeni engedélyeseket és ügyvédeiket fogja összezavarni.

b)Forráskód

Az 1. fejezetben fordul előforduló 'megfelelő forrás' új kifejezés, amely az 'előkészítő dokumentációt' is lefedi - a 91/250 Irányelvől származó definíció. A 'megfelelő forrás' magában foglalja a tárgykód fordításának és installációjának ellenőrzésére szolgáló parancssámlományokat, megosztott könyvtárakat és dinamikusan kapcsolt alprogramokat. Ennek a megközelítésnek messzemenő következményei vannak, mivel kiterjeszti a forráskód hagyományos definícióját. Először is ezt a kifejezést bíróság előtt még nem tesztelték, ezért a valós jelentésének érvényesítése még hátra van. Másodsorban pedig az engedélyesek általában nem bíznak meg az új kifejezésekben; a potenciális engedélyezőket is nagyon elbátortalanítja.

c)Alapjogosultság

A 2. fejezet szerint az engedélyes jogai örök érvényűek és visszavonhatatlanok, ha a licenc feltételei teljesülnek. A program készíthető, futtatható, még tovább is adható, "a GPL feltételekre való tekintet nélkül, mindaddig, amíg az alkotás nem kerül továbbításra".¹¹⁷ 'Továbbítás' akkor történik, amikor más felek képessé válnak másolatok készítésére vagy fogadására. "A felhasználóval egy számítógépes hálózaton keresztül történő egyszerű interakció, másolat átadása nélkül, nem minősül továbbításnak".¹¹⁸

Stellman elismeri a 'tisztességes használatot' is,¹¹⁹ amely az USA Szerzői Jogi Törvényének jellemző rendelkezése. Az európai jogrendszereknek nagyon hasonló rendelkezései vannak,¹²⁰ de kerülnek a 'tisztességes – fair' kifejezés használatát, mivel nem csak, hogy homályos, de nagyon szubjektív is.

d)Fogyasztói jogok védelme az intézkedések kijátszása elleni jogszabályoktól

A 3. fejezet a tivoization ellenes rendelkezés. Megtiltja a GPL licenccel rendelkező program olyan fogyasztói termék részeként történő használatát, ahol 'technológiai védelmi intézkedéseket' alkalmaztak (mint amilyenek a TiVo esetenél tárgyaltak, ahol a digitális videofelvevőt NYFSZ működteti, de a szoftverhez csak a gyártó fér hozzá, és csak ő tudja frissíteni, a felhasználó viszont nem tudja módosítani azt).¹²¹

¹¹⁶ Lásd <http://www.gnu.org/licenses/gpl-3.0.txt>.

¹¹⁷ M. Henley, R. Kemp, Open source software: an introduction, Computer Law & Security Report (2007), doi:10.1016/j.clsr.2007.11.003.

¹¹⁸ GPL 3, s. 0.

¹¹⁹ Szerzői Jogi Törvény 1976, 17 USC 107 (egy szerzői jog által védett terméknek (...) olyan célokra való felhasználása, mint például a kritika, kommentár, híradás, oktatás (beleértve a tantermi használatra készített többszörös másolatokat), ösztöndíj, vagy kutatás, nem minősül a szerzői jog megsértésének).

¹²⁰ Lásd pl., Lengyel Szerzői Jogi Törvény, s. 3.

¹²¹ Lásd EchoStar says it will go to U.S. Supreme Court over TiVo case, MSN money, 2008. ápr.11, <http://news.moneycentral.msn.com/ticker/article.aspx?>

Nagyon ellentmondásos, ha a szoftver licenc egyben hardver licenc is lehet. Egy erre irányuló rendelkezés minden bizonnyal korlátozni fogja a GPL 3 használatát a fogyasztói eszközökben (DVD lejátszók, telefonok stb.).¹²²

e)Szó szerinti másolatok továbbítása

A 4. fejezet feljogosítja az engedélyest arra, hogy minden egyes általa továbbított másolatért pénzt kérjen. A támogatásnak vagy jótállási védelemnek díj ellenében történő felajánlása szintén megengedett. Az a kötelezettség viszont, hogy minden másolatot szerzői jogi tájékoztatással és a jótállás hiányáról szóló tájékoztatással kell ellátni, érvényben marad.

f)Módosított forrás verzió továbbítása

Az 5. fejezet a régi kölcsönösségi záradékot tartalmazza. Ha 'az alkotáson alapuló program' kerül továbbításra, további (lásd 4. fejezet) feltételeknek kell teljesülniük:

- "az alkotáson jól látható tájékoztatásnak kell lennie arra vonatkozóan, hogy módosították, és a megfelelő dátumot is meg kell adni;
- az alkotáson jól látható tájékoztatásnak kell lennie arra vonatkozóan, hogy ezen Licenc alatt került kiadásra;
- a teljes alkotást, mint egészet ezen Licenc alatt kell engedélyezni mindenki számára, aki egy másolat birtokába jut;
- ha az alkotásnak interaktív felhasználói felületei vannak, mindegyiken meg kell jeleníteni a Megfelelő jogi tájékoztatást; viszont ha a Programnak olyan interaktív felületei vannak, amelyeken nem szerepel a Megfelelő jogi tájékoztatás, akkor a mi alkotásunk esetében sem szükséges."¹²³

Nem szabad elfelejtenünk, hogy ezek a feltételek csak a terjesztés esetén érvényesek, és a belső felhasználást nem korlátozzák.¹²⁴

g)További feltételek

A 7. fejezet legfőbb célja, hogy szélesítse a GPL licenc kompatibilitási skáláját más NYFSZ licencekkel. Maga az FSF bevallja például, hogy az Apache licenc 2.0 csak a GPL3-mal kompatibilis. A lehetőség, hogy egy vagy több GPL3 feltételt ki lehet hagyni vagy megszorításokat hozzáadni, a GPL3-at rugalmasabbá teszi. Azt viszont nem szabad elfelejteni, hogy ezen rendelkezés kihasználásához kivételként 'engedélyező vagy nem engedélyező kiegészítő feltételeket' kell megfogalmazni, vagy pedig egy külön licenc megállapodásban elhelyezni.

h)Felmondás

A GPL3 8. fejezetében a felmondási rendelkezések rugalmasabbak, mint a GPL2-é. Stallman az MPL példát követi és egy 30 napos időszakot határoz meg 'a szabály megszegésének helyrehozására'. Ennyi idő elegendő a licenc helyreállítására. A záradékban érintett felmondás nem érinti azon felek licenceit, akik ezalatt kapták meg program másolatukat.

i)Az elfogadás nem szükséges a másolatok birtoklásához

A 9. fejezet megerősíti, hogy lehetséges a programot a licenc feltételeinek elfogadása nélkül is megkapni és futtatni; viszont minden 'továbbadási' tevékenységnek (azaz módosítás és/vagy terjesztés) jeleznie kell, hogy a felhasználó engedélyessé válik. Különben ezek a tevékenységek a szerzői jog megsértését jelentik.

[Feed=ACBJ&Date=20080411&ID=8475696&Symbol=TIVO.](https://www.gnu.org/licenses/faq.html#feed)

¹²² See A. Engelfriet, *Uit principe: de Gnu General Public License (GPL) version 3*, Computerrecht 2007, p. 146.

¹²³ GPLv.3, s. 5.

¹²⁴ M. Paapst, *GPL, de auteursrechtelijke toestemming tot gebruik* (kiadatlan kézirat a szerzőknél iktatva).

j)A downstream vevők automatikus engedélyezése

A 10. fejezet megismétli a GPL2 azon rendelkezését, mely szerint azt kell vélelmezni, hogy minden alkalommal, amikor harmadik féltől kapjuk a licencet, az az eredeti engedélyezőtől származik. Továbbengedélyezésre nincs lehetőség.

k)Szabadalmak

A 11. fejezet kimondja: "Minden hozzájáruló nem kizárólagos, az egész világra kiterjedő, jogdíj nélküli szabadalmi licencet ad, a hozzájáruló alapvető szabadalmi követelése mellett, az ő hozzájárulói verziója tartalmának készítéséhez, felhasználásához, értékesítéséhez, importálásához vagy másfajta működtetéséhez, módosításához és továbbadásához."¹²⁵ A GPL3 kiterjeszti a GPL2 szabadalom záradékát és egy új rendelkezést tartalmaz. Ha egy szabadalmas egy GPL licenc alatti szoftvert terjeszteni szeretne és szabadalmi licencet ad egy vagy több partnernek (engedélyesnek), a szabadalmi licenc automatikusan kiterjed a szoftver összes címzettjére (engedélyesek) és minden azon alapuló alkotásra. Ez a nagy cégek üzletviteli módszerei számára hivatott kihívást jelenteni – bilaterális megállapodásokon keresztül, mint a 2006-os Microsoft/Novell megállapodás.¹²⁶

l)Ellenállás mások szabadságával szemben

A 12. fejezet kimondja, hogy amennyiben egy harmadik fél által megszabott feltétel ellentmond a GPL-nek, a licenc nem kap felmentést a GPL feltételei alól. "Amennyiben egy GPL licenc alá tartozó alkotást nem tud úgy továbbítani, hogy egyszerre eleget tegyen a jelen Licencből eredő kötelezettségeinek és bármely más vonatkozó kötelezettségnek, akkor következképpen egyáltalán nem is továbbíthatja azt"¹²⁷

m)Használat a GNU Affero General Public License (AGPL)-lel

A 13. fejezet lehetővé teszi, hogy az engedélyesek a GPL alá tartozó kódot összekapcsolják, vagy kombinálják az AGPL alá tartozó kóddal, amely a szoftverek hálózati felhasználásával foglalkozik.¹²⁸

n)A licenc átdolgozott verziói

A 14. fejezet egy verzió választási záradék, amely lehetővé teszi, hogy az FSF által kiadott összes létező GPL verzióból választani lehessen.¹²⁹ Ha olyan program engedélyesei vagyunk, ahol az engedélyező csak arról informál bennünket, hogy a szoftver GPL licenc alá tartozik (verziószám nélkül), akkor mi magunk dönthetünk arról, hogy melyik verziót preferáljuk.

o)Felmentés a jótállás alól és a felelősség korlátozása

A 15., 16. és a 17. fejezet a jótállás széleskörű elvetését és a felelősség korlátozását tartalmazza. Díj ellenében elfogadható a jótállás és a felelősség. A 17. fejezet tartalmazza az értelmezési szabályt: "Ha a fenti jótállás elvetése vagy a felelősség korlátozása nem nyerhet helyi jogi hatályt a saját feltételeiknek megfelelően, a felülvizsgáló bíróságok azt a helyi jogszabályt alkalmazzák, amely legjobban megközelíti a Programmal kapcsolatos polgári felelősség alóli teljes felmentést."¹³⁰

p)Kompatibilitás a GPLv.2 és a GPLv.3 között

¹²⁵ <http://www.gnu.org/licenses/gpl-3.0.txt>

¹²⁶ Lásd <http://www.microsoft.com/presspass/press/2006/nov06/11-02MSNovellPR.msp>. Ezen felül a Microsoft a SUSE Linux Enterprise Szerver fenntartásához és támogatásához kuponokat terjeszt, hogy az ügyfelek a Linux szabadalom együttműködésre képes verziójának és a két cég közötti együttműködésnek az előnyeit is élvezhessék.

¹²⁷ <http://www.gnu.org/licenses/gpl-3.0.txt>.

¹²⁸ Lásd <http://www.fsf.org/licensing/licenses/agpl-3.0.html>.

¹²⁹ Ha a program nem határozza meg a GNU General Public License verziószámát, akkor a Szabad Szoftver Alapítvány által valaha közzétett verziók bármelyike választható. <http://www.gnu.org/licenses/gpl-3.0.txt>.

¹³⁰ <http://www.gnu.org/licenses/gpl-3.0.txt>

Stellman szerint, "Ez a két licenc nem kompatibilis, de ez nem komoly probléma."¹³¹ Ezzel nem feltétlenül kell egyetérteni. Igen nagy problémát okozhat sok NYFSZ projekt számára, amelyek egymás programjaihoz való hozzájárulással szeretnék egyesíteni és kombinálni erőiket. Előfordulhat, hogy miközben az egyik projekt vezető fejlesztője elhatározza, hogy a GPL3 alatt ad ki egy új szoftver verziót, egy másik projekt engedélyezője pedig lehet, hogy inkább a GPL2-nél szeretne maradni. Lehet, hogy a GPL2 engedélyezők nagyobb számban vannak, mivel a GPL3 kevésbé világos, és az, hogy nem szerzői jogi feltételeket alkalmaz, nem is javítja népszerűségét. A NYFSZ világa két fejlesztői csoportra osztható: azokra, akik a régi GPL2-re támaszkodnak, és nem bíznak meg a GPL3 sok új definíciójában és azokra, akik Stellmant követik, bármit is mond, vagy tesz, akik tehát a jogi biztonság helyett az ideológiát követik.

7.3 Mozilla Public License (MPL)

7.3.1 MPL 1.1

Az MPL azon kevés NYFSZ licencek egyike, ha nem az egyetlen, amelyet jogász írt. Ez már a licenc első cikkének megtekintésekor is azonnal látható. Az 1. cikk egy hosszú definíció listát tartalmaz. A definíciók értéke meglehetősen tekintélyes, mert elég részletesek. Minél pontosabb egy definíció, annál inkább meg lehet jósolni, hogyan fogja a bíróság értelmezni.

A legfontosabbak a 'hozzájáruló',¹³² a 'nagyobb alkotás',¹³³ a 'módosítások'¹³⁴ és a 'forráskód'¹³⁵ definíciói.

A 'Forráskód Licenc' című cikk az egész világra kiterjedő, jogdíj nélküli, nem kizárólagos licencet ad az eredeti kód használatához, reprodukciójához, módosításához, megjelenítéséhez, végrehajtásához, tovább engedélyezéséhez és terjesztéséhez, módosításokkal vagy anélkül. Ugyanazt kapjuk az eredeti fejlesztőtől és a hozzájárulótól is.

Az MPL-ben jelen lévő többi hagyományos NYFSZ licenc elemek a következők:

- Kötelezettség a forráskód rendelkezésre bocsátására;

¹³¹ Amikor azt mondjuk, hogy a GPLv2 és GPLv3 nem kompatibilisek, azt jelenti, hogy jogszerűen nem lehet kombinálni GPLv2 alá eső kódot a GPLv3 alá eső kóddal egyetlen programon belül. Ez azért van, mert mind a GPLv2, mind pedig a GPLv3 copyleft licencek: mindkettő kimondja, hogy "Amennyiben az ezen licenc alá eső kód egy nagyobb programban felhasználásra kerül, a nagyobb programra is ennek a licencnek kell vonatkoznia." Nem lehet őket kompatibilissé tenni. Hozzáadhatnánk egy GPLv2-kompatibilitási záradékot a GPLv3-hoz, de ez nem oldaná meg a problémát, mert a GPLv2-höz hasonló záradék lenne szükséges. Szerencsére a licencek összeférhetetlensége csak akkor számít, amikor két különböző program kódját akarjuk egyetlen programmá összekapcsolni, esetleg egyesíteni vagy kombinálni őket. Azzal nincs probléma, ha egy GPLv3 alá eső és egy GPLv2 alá eső program egymás mellett működik egy operációs rendszerben. Például a TeX licenc és az Apache licenc inkompatibilis a GPLv2-vel, de ez nem gátol meg bennünket abban, hogy a TeX-et és az Apache-t a Linux-szal, Bash-szal és a GCC-vel egy rendszerben használjuk. Ez azért van, mert mind külön programok. Akkor sincs összeférhetetlenség, ha a Bash és a GCC a GPLv3 alá kerülnek, a Linux pedig a GPLv2 alatt marad. <http://www.gnu.org/licenses/rms-why-gplv3.html>.

¹³² "Hozzájáruló" minden olyan entitás, amely a Módosításokat létrehozta, vagy hozzájárul ahhoz. Mozilla Public License 1.1. verzió, *elérhető a* <http://www.mozilla.org/MPL/MPL-1.1.html> *internet címen*.

¹³³ A "Nagyobb Alkotás" olyan alkotást jelent, amely a Licenc alá tartozó Kódot vagy annak részeit kombinálja a nem ezen Licenc feltételei alá eső kóddal. Lásd *uo*.

¹³⁴ "Módosítás" minden kiegészítés vagy törlés az Eredeti Kód vagy bármely korábbi Módosítás tartalmában vagy szerkezetében. Amikor a Licenc alá tartozó Kódot egy állomány sorozatként adják ki, a Módosítás: a) Minden kiegészítés vagy törlés egy olyan állomány tartalmából, amely az Eredeti Kódot vagy bármely korábbi Módosítást tartalmazott b) Módosítások: Bármely új állomány, amely az Eredeti Kód vagy korábbi Módosítások bármelyik részét tartalmazza. Lásd *uo*.

¹³⁵A "Forráskód" a Licenc alá tartozó Kód preferált formáját jelenti a módosítások készítésekor, beleértve az összes modult, amit tartalmaz, plusz minden társított interfész definíciós állományt, a fordítás és installáció ellenőrzéséhez használt parancsfájlokat, vagy forráskód differenciál összehasonlításokat vagy az Eredeti Forráskóddal vagy egy, a Hozzájáruló választása szerinti másik jól ismert, elérhető, a Licenc alá tartozó Kóddal. A Forráskód lehet tömörített vagy archiv formában, feltéve, hogy a megfelelő kibontó vagy dearchiváló szoftver ingyenesen és széles körben elérhető. Lásd *uo*.

- Kötelezettség, hogy terjesztéskor a licenc másolatát csatoljuk;
- A jótállás elvetése;
- A felelősség korlátozása;
- Kötelezettség, hogy a módosításokon ugyanazt a licencet használjuk.

Megfigyelték, hogy “Az MPL licenc korlátozásait csak az eredeti kódot vagy a módosításokat tartalmazó állományokra kötelező alkalmazni. A többi állományt – a sajátjainkat – nem érintik a kölcsönösségi kötelezettségek, még akkor sem, ha a saját állományok hozzáadásával hoztunk létre származtatott alkotásokat.”¹³⁶ Az MPL ezért középút az akadémiai licencek és a GPL között, “félig kölcsönös”, mivel a ‘nagyobb alkotás’ lehet nyílt vagy szellemi tulajdont képező, de az egyedi “építő kockák” a kölcsönösségi kötelezettség mellett kerülnek engedélyezésre.¹³⁷

Néhány szerző azonban másképp látja az MPL kölcsönösségét. Sigmond szerint például, az MPL még “fertőzőbb”, mint a legerősebb kölcsönös licenc – a GPL.¹³⁸ Kifejti, hogy a GPL kölcsönösségi kötelezettsége akkor jön létre, amikor a szoftverterjesztésre kerül (a belső terjesztés engedélyezett anélkül, hogy a munkára ugyanazt a fajta licencet kellene használni, módosításokkal vagy anélkül), miközben az MPL már az alkotás módosításakor arra kötelezi a hozzájárulót, hogy alkotását ugyanazon licenc alatt engedélyezze (nincs lehetőség belső terjesztésre).

a) Az ellenkező értelmű követelések kizárására és a frissítésre vonatkozó kötelezettség

A 3.4 fejezetben, az eredeti elváráson felül - ellenkező értelmű követelések kizárása -, egy folyamatos frissítési kötelezettség is szerepel:

Amennyiben a módosítás rendelkezésre bocsátásra kerülése után (a 3.2 fejezetben leírtaknak megfelelően) ilyen információ jut a Hozzájáruló tudomására, a Hozzájáruló a JOGI állományt haladéktalanul módosítja minden másolaton, melyet ezután bocsát ki, és más, ésszerűen elvárható lépéseket is megtesz (pl. értesítést küld levelezési listákra és hírcsoportoknak), hogy erről az új információról tájékoztassa azokat, akik a Licenc alá tartozó Kódot megkapták.

b) Felmondás

A GPL-lel ellentétben, az MPL esetében nem azonnal, a licenc feltételek megsértésekor történik meg a felmondás, hanem csak akkor, ha a szabálytalanságról való tudomásszerzést követő 30 napon belül nem sikerül azt orvosolni.¹³⁹ A további licencek megússzák a felmondást, amíg az engedélyesek továbbra is eleget tesznek az MPL feltételeinek.

Egy másik példa olyan rendelkezésre, ami nem található meg a GPL-ben, a 3.5 fejezet, ahol a jogosultat arra kötelezik, amikor bizonyos szolgáltatásokat díj ellenében kínálnak, mint például a jótállás, a támogatás, kártérítési és felelősségi követelmények, hogy kárpótolja az ‘Eredeti fejlesztőt’ és az ‘összes hozzájárulót’ az olyan követelések miatt, amelyek a nyújtott szolgáltatásokból erednek. Ez teszi az MPL-t “az első olyan licenccé, amely az engedélyeseket arról biztosítja, hogy a Módosítások az őket leadó Hozzájárulók eredeti alkotásai, vagy hogy az eredeti szerző felhatalmazásából terjesztik őket.”¹⁴⁰

¹³⁶ Rosen, p.147

¹³⁷ Lásd uo.

¹³⁸ B.M. Sigmond, Free/Open Source software licensing – too big to be ignored, Intellectual Property and Technology Law, 34-DEC Colo.Law.89

¹³⁹ Lásd MPL, S. 8.1

¹⁴⁰ Rosen, p. 158

7.3.2 NPL 1.1

A Netscape Public License (NPL)¹⁴¹ az MPL elődje. Az NPL-t akkor hozta létre a Netscape, amikor 1998 elején elhatározták, hogy a forráskódjukat és tárgy kódjukat a felhasználók rendelkezésére bocsátják.¹⁴² Valójában az MPL arra a kritikára adott válasz, amit amiatt kaptak, ahogyan az NPL lehetővé tette a hozzájárulók számára, hogy a kódot egy másik licenc alatt adják ki.

Az NPL és az MPL nagymértékben azonosak. Az egyetlen különbség az, hogy az NPL plusz jogokat ad a Netscape számára. Ezek a jogok az NPL 'Módosítások' elnevezésű részében találhatóak, és lehetővé teszik, hogy Netscape kódokat más licenc alatt is ki lehessen adni.

7.4 Lesser General Public License (LGPL)

A Library GPL-t azért hozta létre a GNU Projekt, hogy kapcsolódó kérdésekkel foglalkozzanak. Csakúgy, mint a GPL, a Library GPL-t is fokozatosan frissítették a 3. verzióig, a 2.1 verziónál felvéve a Lesser GPL nevet. Ahogy az eredeti név is mutatja, ezt a licencet leginkább a könyvtárszerű alkalmazásokhoz használják.¹⁴³ Nincsenek kölcsönösségi következmények, ha egyszerűen csak összekapcsolunk egy programot egy másik szoftverrel. Ezért nevezik az LGPL-t gyenge kölcsönös licencnek. Köztes útnak tekintik a GPL és az akadémiai licenc között (BSD, Apache).

A 'könyvtár' szó kulcsfontosságú kifejezés ebben a licencben és a 0. fejezetben megtaláljuk a definícióját is: "A könyvtár" egy olyan, ezen Licenc alá tartozó alkotásra utal, amely eltér a lentebb definiált Alkalmazástól vagy Kombinált Alkotástól". Ez az új definíció nem olyan világos, mint a LGPL2-é, de semmi kétség arra vonatkozóan, hogy a régi definíció még mindig érvényes: "A "könyvtár" olyan szoftver funkció és/vagy adatgyűjteményt jelent, amelyet úgy készítettek, hogy kényelmesen kapcsolódjon (az ezen funkciókat és adatokat használó) alkalmazási programokhoz, végrehajtható programok létrehozása érdekében."¹⁴⁴ Ezt a definíciót át lehet ültetni szerzői jogi fogalmakra. Rosen a következőképpen fogalmazza át: "A "Könyvtár" eredeti alkotói munka eredménye, melyet azzal a céllal hoznak létre, hogy valamilyen összekapcsolási formán keresztül más alkotásokba olvasszák."¹⁴⁵

Az LGPL nagyon technikai licenc, és nem 'általános célú szoftver' licencként kell használni. Rosen szerint emlékeztetni kell tartani, hogy "amennyiben könyvtár funkciók hozzáadása vagy törlése a Könyvtárnak egy származtatott alkotását hozza létre, akkor az LGPL ugyanúgy funkcionál, mint a GPL."¹⁴⁶ Valójában maga a GNU Projekt nem bátorítja az LGPL használatát a könyvtárak következő generációi számára.¹⁴⁶

7.5 Berkeley Software Distribution (BSD) Licenc

A GPL-lel ellentétben a BSD Licenc egy kifinomultabb nyílt forráskódú licenc eszköz. Csak a következőket biztosítja:

Továbbterjesztés és használat forrás vagy bináris formában, módosítással vagy anélkül, amennyiben a következő feltételek teljesülnek:

- A forráskód továbbterjesztése esetén meg kell tartani a fenti szerzői jogi nyilatkozatot, ezt a feltétel listát és a következő lemondó nyilatkozatot.

¹⁴¹ Lásd <http://www.mozilla.org/MPL/NPL-1.1.html>.

¹⁴² Lásd C. Dibona, S. Oakman & M. Stone, Voices from the Open Source Revolution (Cambridge: O'Reilly, 1999), p. 55.

¹⁴³ Amennyiben a program alprogram könyvtár, hasznosabb lehet, ha engedélyezzük szellemi tulajdont képező alkalmazások kapcsolódását a könyvtárhoz. Ha ez a szándékunk, használjuk a GNU Lesser General Public Licencet ehelyett a Licenc helyett. <http://www.gnu.org/licenses/gpl-3.0.txt>.

¹⁴⁴ <http://www.opensource.org/licenses/lgpl-license.php>

¹⁴⁵ Rosen, p. 122.

¹⁴⁶ Lásd Miért ne használd a Lesser GPL-t a következő könyvtáradhoz, <http://www.gnu.org/licenses/why-not-lgpl.html>.

- Bináris formában történő továbbterjesztés esetén a dokumentációban és/vagy a terjesztéshez adott egyéb anyagokban a fenti szerzői jogi nyilatkozatot, a feltételek listáját és a következő lemondó nyilatkozatot kell reprodukálni,
- Sem az [engedélyező] nevét, sem pedig a hozzájárulók nevét nem lehet az ezen szoftverből származtatott alkotások hitelesítésére vagy promóciójára használni, kifejezett előzetes írásbeli engedély nélkül.¹⁴⁷

Röviden, bárki szabadon használhatja a BSD kódot, amíg a kért nyilatkozatok is megvannak (az egyik nyilatkozat viszont kötelezővé teszi, hogy a későbbi terjesztők is szerepeltessék a nyilatkozatot, hogy az felhasználóról felhasználóra haladjon tovább). Ez azonban nem akadályozza meg, hogy egy felhasználó a BSD kódot kisajátítsa. Ameddig a szellemi tulajdont képező szoftver tartalmazza az elvárt nyilatkozatokat, lehetséges tárgykód formájában terjeszteni, a forráskódot pedig titokban lehet tartani.

A BSD licenc a tudás terjesztésének nemes kezdeményezéséből eredeztethető. Különösen az egyetemi kutatók körében jól látható tendencia van a munkák eredményének terjesztésére, a két fő ok miatt: a kapott visszajelzések és a tudás általános előrehaladásához való hozzájárulás. A kutatók a szellemi tulajdonukról való lemondás által akarták megosztani eredményeiket, de "de nincs elfogadott módja az eredeti szerzői alkotás közkinccsé tételének, mielőtt a rá vonatkozó szerzői jogi feltétel lejár."¹⁴⁸ Hasznosítási jogok adása csak licenc adásával lehetséges, így a Kalifornia Egyetemen, Berkeley-ben előálltak az első nyílt forráskódú licenccel – a BSD-vel. Az eredeti BSD licencet az egész világon használják különféle számítástechnikai alkalmazásokon, de licenc sablonként is széles körben alkalmazzák, ahol az új szoftver alkotója adaptálni tudja a tulajdonost, a szervezetet és az évet megnevező mezőket, így létrehozva a saját BSD szerű licencét.

A BSD nagyon egyszerű NYFSZ licenc marad, ahol a NYFSZ mozgalomnak csak a legalapvetőbb követelményei teljesülnek. A fő követelmény a szabad terjesztés. A BSD alatt használhatunk, és továbbterjeszthetünk szoftvereket, de ehhez azt a jogosítványt is megkapjuk, hogy másoljuk (a továbbterjesztés különben lehetetlen lenne), módosítsuk (mivel a szoftvereket módosítással vagy anélkül lehet továbbterjeszteni) sőt még akár a szellemi tulajdont képező kódunkkal is összeolvasszuk (mivel nincs arra kötelezettség, hogy a származtatott alkotás esetében ugyanazt a licencet kellene használni). A NYFSZ másik legelterjedtebb rendelkezése a jótállás és a felelősség elvetése. A jótállás a hatékonyság és minőség ígérete. A BSD licenc ezt úgy veti el, hogy a programot úgy ajánlja, 'ahogy van'.

A BSD-ben sehol sem kerül említésre, hogy a programot a forráskód formájában kellene terjeszteni, és noha az NYFSZ mozgalomnak ez a fő elvárása, ezt a licencet mégis a többi NYFSZ licenc között tartják nyilván. A magyarázat a NYFSZ közösségen belül az informatikai fejlesztések realitásában rejlik. Kialakult az az íratlan szabály, hogy a forráskód biztosítása szükséges a NYFSZ közeg bizalmának és együttműködésének megnyeréséhez. A BSD senkit sem kötelez a forráskód terjesztésére, de az engedélyezők ezt anélkül is megteszik (vagy legalább is azok, akik aktívak az NYFSZ környezetben).

A BSD kompatibilis másfajta NYFSZ licencekkel, csakúgy, mint más szellemi tulajdont képező licencekkel. Ez azt jelenti, hogy az eredeti munkát is és a származtatott munkát is be lehet építeni bármilyen más licenc alatt engedélyezett szoftverekbe.

Mivel nincs kifejezett jogunk a továbbengedélyezésre, fontos, hogy minden összetevő licencét magunk szerezzük meg. Például, amikor egy A projekt kiadásra kerül, az A projekt BSD licencének engedélyeseivé válhatunk, idővel a hozzájárulók a projekt állományokhoz hozzáadhatnak, törölhetnek belőlük vagy módosíthatják őket az erre vonatkozó licencükkel. Ahhoz, hogy a frissített programot terjeszthessük, ezeket a licenceket a hozzájárulóktól is meg kell szerezni. A legtöbb BSD licenc alatt engedélyezett nyílt forráskódú projekt egyszerűen bejelenti, hogy az összetevő licenc elérhető, de sok engedélyes nem használja ki a lehetőséget, hogy valóban az összetevő engedélyesévé váljon. A jogi biztonság

¹⁴⁷ Kalifornia Egyetem, Berkeley, Rendszer Kutató Csoport, A BSD Licenc (1999. július 22.), <http://www.opensource.org/licenses/bsd-license.html> (letöltve 2008. április 17-én).

¹⁴⁸ Rosen, p.74

szempontjából ez kockázatos megközelítés, de csakúgy, mint a NYFSZ mozgalom egészére, itt is igaz, hogy ez is benne van a pakliban.

A BSD licencet gyakran nevezik 'igazán szabad' licencnek. A fejlesztői környezet önszabályozására támaszkodik, mivel a szoftver NYFSZ-nek való megtartása nagyobb hozzáadott értéket jelent (gyorsabb fejlesztés, hibajavítás), mintha szellemi tulajdont képező maradna.

7.6 Apache licenc

Az Apache licenc egy másik példa az akadémiai licencre, amely engedélyezi a program használatát, reprodukálását és terjesztését bármilyen formában és bármilyen céllal "a forráskód nyilvánosságra hozásának bármilyen követelménye nélkül".¹⁴⁹ 2. Cikke kimondja:

Ezen Licenc feltételei alapján minden Hozzájáruló ezennel folyamatos, az egész világra kiterjedő, nem kizárólagos, díjtalan, jogdíj nélküli, visszavonhatatlan szabadalmi licencet biztosít önnek, hogy az alkotást vagy annak származtatott termékeit reprodukálja, abból származtatott termékeket készítsen, nyilvánosan megjelenítse, nyilvánosan végrehajtsa, továbbengedélyezze és terjessze Forrás- vagy Tárgykód formában.

Egy fontos különbség az Apache és a BSD licenc között a továbbengedélyezés és a szabadalmi licenc kiadásának lehetősége. Az NYFSZ világban hozzáadott értéket jelent a szoftver és összetevőinek továbbengedélyezésére vonatkozó jogosultság – közvetlen kapcsolatot hoz létre az engedélyező és az engedélyes között minden alkalommal, amikor a program terjesztésre kerül. Így az engedélyesnek pontosabb képe van az engedélyes kilétéről. Természetesen ne feledkezzünk meg arról, hogy a továbbengedélyezés nem lehet szélesebb körű, mint a fő licenc, azaz nem adhat több jogot, mint az eredeti szerző.

A szabadalmi licenc a szabadalmaztatott alkotások felhasználását engedélyező licenc. Azt jelenti, hogy ha A hozzájáruló hozzájárul B alkotással (amelyre szabadalma van) hozzájárul Q alkotáshoz, nem csak a szerzői jogot kell megadnia, hanem a szabadalmi jogait is annak érdekében, hogy a projekt része legyen (Q alkotás). Érdekesség, hogy ha A hozzájárulónak szabadalma van C alkotásra, és annak egy részét (B alkotás) leadja, ahol B és Q alkotás kombinációjának hatása megegyezik C alkotással, a szerző mégis az egész C alkotáshoz megadja a szabadalmi licencet.

A plusz szabadalmi licencet a NYFSZ kezdeményezésén belül pozitív fejleménynek kell tekinteni. Az engedélyes és az összes hozzájáruló folyamatos, az egész világra kiterjedő, nem kizárólagos, díjtalan, jogdíj nélküli, visszavonhatatlan szabadalmi licencet biztosít az alkotás elkészítéséhez, elkészíttetéséhez, értékesítésre kínálásához, értékesítéséhez, importálásához és más átviteléhez.¹⁵⁰

a) Az Apache védjegy védelme

A védjegy egy adott termékre vagy vállalatra jellemző szó, név, szimbólum, vagy terv, melyek célja, hogy megkülönböztesse őket más termékektől vagy vállalatoktól a piacon. A NYFSZ projektekben is nagyon erős lehet a védjegy szerepe. Egy jól bevezetett név vagy jel óriási mértékben segítheti a projekt fejlődését, mivel a hozzájárulók bizalma kapcsolódik hozzá.

A védjegy védelme egy újabb fontos különbség az Apache és a BSD licenc között. Az Apache licenc 1.1 verziójának 4. és 5. fejezete kimondta:

4. Az "Apache" és az "Apache Software Foundation" (Apache Szoftver Alapítvány) elnevezéseket tilos az ezen szoftverből származtatott termékek hitelesítésére vagy promóciójára használni előzetes írásos engedély nélkül. Engedélyek ügyében kérjük, érdeklődjön az apache@apache.org címen.

¹⁴⁹ Rosen, p.91.

¹⁵⁰ Az Apache licenc 3. Cikke

5. Az ebből a szoftverből származtatott termékeket tilos "Apache"-nak nevezni, és az "Apache" szó sem jelenhet meg a nevükben az Apache Software Foundation előzetes írásos engedélye nélkül.¹⁵¹

Az új 2.0 verzió 6. fejezete tartalmazza a védjegy záradékot:

A Licenc nem engedélyezi az Engedélyező cégneveinek, védjegyeinek, szolgáltatási jegyeinek vagy termékneveinek a használatát, kivéve az ésszerű és szokásos felhasználás elvárásainak eleget téve, az alkotás eredetének leírásakor vagy pedig a nyilatkozat állomány tartalmának reprodukálásakor.¹⁵²

A GYIK-ben az Apache Software Foundation (ASF) kijelenti:

Az 'Apache', az 'Apache Software Foundation' elnevezések, a sokszínű toll és a különféle Apache projekt elnevezések és logók az Apache Software Foundation védjegyei, így rajta kívül álló felek csak az ASF kifejezett engedélyével használhatják. A rájuk való bármilyen hivatkozáshoz 'Az Apache az Apache Software Foundation védjegye, a felhasználás engedélyezett',¹⁵³ vagy ehhez hasonló szöveget kell mellékelni.

b) Származtatott alkotások

A származtatott alkotás definícióját az 1. Cikk tartalmazza:

"Származtatott Alkotás" bármely alkotás, legyen akár Forrás, akár Tárgy formátumban, amely az Alkotáson alapul (vagy abból származtatott) és amely esetében a szerkesztői átdolgozások, értelmező jegyzetek, feldolgozások vagy egyéb módosítások egészükben eredeti szerzői alkotást képviselnek. A jelen Licenc tekintetében a Származtatott Alkotások nem tartalmaznak olyan Alkotásokat, amelyek elválaszthatóak maradnak az Alkotástól vagy annak származtatott Alkotásaitól, vagy egyszerűen csak csatlakozik azokhoz (vagy névvel kötődik) azok interfészéhez.

c) Az Apache Hozzájárulói licenc megállapodás

A vezető fejlesztőnek/szerzőnek mindig számos lehetőség áll rendelkezésére, hogy hozzájárulóival további együttműködést szervezzen. Először is, el kell döntenie, hogyan kezeli a hozzájárulásból származó alkotást. Az első lehetőség: nem állít be 'kapuvédelmet' és minden hozzájáruló számára lehetővé teszi, hogy szerzőtárs legyen. Ez nagyon veszélyes szituáció és határozottan kerülendő NYFSZ körülmények között, mert ha jogsértés történik, a vezető fejlesztőnek minden társszerzővel meg kell egyeznie, hogy lépjenek fel a jogsértő ellen, minden más, kizárólag a szerző jogkörében maradó döntést pedig az összes hozzájárulóval meg kell vitatni (a NYFSZ valóságában ez néha világszerte több száz embert is jelenthet). A második lehetőség: a vezető fejlesztő 'kapuvédelmet' működtet, hogy senki se válhasson a program eredeti verziójának hozzájárulójává anélkül, hogy a vezető fejlesztőnek tudomása lenne róla. Ebben az esetben a hozzájárulónak két választása van: kiadhatja a program saját verzióját benne a hozzájárulásával, mint származtatott alkotás, vagy felveheti a kapcsolatot a vezető fejlesztővel és megállapodhat vele, hogy integrálja munkáját a fő alkotásba. Ami miatt a hozzájáruló a második lehetőséget választja, az nagyon gyakran a fő projekt presztízs értéke. Nincs túl sok értelme a program saját verzióját kiadni, még akkor sem, ha néhány brilliáns módosítást hajtott végre benne, ha soha senki sem fogja használni. A második lehetőséggel továbblépve elkerülhetetlenül konfrontálódni fog két oldallal: a fejlesztővel és a hozzájárulóval. El kell döntenünk, hogyan biztosítják a szerzői jog korrekt átadását. Az egyik módszer, ha a hozzájáruló teljes körűen átruházza rá a szerzői jogot, hogy a fejlesztő szerzői jog tulajdonos legyen, majd azután kiadhat egy NYFSZ licencet.

A másik lehetőség olyan licenc megszerzése a hozzájárulótól, amely nem csak a vezető fejlesztő, hanem az esetleges jövőbeli felhasználók számára is lehetővé teszi, hogy ugyanúgy kihasználják a hozzájárulást képező munkát, mint a fő alkotást. Az Apache Foundation ezt az utóbbi lehetőséget választotta.

¹⁵¹ <http://www.apache.org/licenses/LICENSE-1.1>

¹⁵² <http://www.apache.org/licenses/LICENSE-2.0>

¹⁵³ <http://www.apache.org/foundation/licence-FAQ.html#Marks>

Az Egyéni Hozzájáruló Licenc Megállapodás keretében a hozzájáruló az Alapítványnak és az Alapítvány által terjesztett szoftverek fogadóinak folyamatos, az egész világra kiterjedő, nem kizárólagos, díjtalan, jogdíj nélküli, visszavonhatatlan szerzői jogi licencet biztosít a hozzájáruló alkotása vagy az abból származtatott alkotások reprodukciójához, származtatott alkotások előállításához, nyilvános megjelenítéséhez, nyilvános végrehajtásához, továbbengedélyezéséhez és terjesztéséhez.¹⁵⁴

A hozzájáruló a munkáját másik fajta licenccel is engedélyezheti, és a hozzájárulására vonatkozóan szerzői joga megmarad.

Ezzel az Apache megoldással kapcsolatban még mindig fennáll az a probléma, hogy ki gyakorolhatja a kizárólagos jogokat. A lengyel Szerzői Jogi Törvény szerint például, közös alkotások esetében, csak az összes szerző együtt gyakorolhatja a teljes alkotásra vonatkozó jogát.¹⁵⁵ Ezért ha a fő alkotás és a hozzájárulás oszthatatlanná válik, a szerző és a hozzájáruló közös szerzőkké válnak, és csak a jogok teljes átruházása teszi lehetővé a jogokat élvező engedélyesnek, hogy eldöntse, miképpen fogja a kizárólagos jogokat gyakorolni.

7.7 European Union Public License (EURL)

Az amerikai licenceknek az EU által kifejlesztett szoftverek jogi kérdéseivel foglalkozó nagyszámú újabb keletű tanulmány eredményeképpen¹⁵⁶ a Bizottságnak három lehetősége maradt az EU intézmények és szervezetek által fejlesztett szoftverek licencelésére. Ezeket a lehetőségeket az alábbiak szerint lehet összefoglalni:

1. Kiválasztanak egy szoftvert, és úgy alkalmazzák, 'ahogy van' az EU-ban kifejlesztett szoftverekre. Ezen alternatíva két fő hátránya az a tény volt, hogy minden szóba jöhető licenc amerikai jogi elveken alapul (pl. a felelősség vagy a jótállás korlátozásának pontosnak kell lennie, és nem engedhető meg "a jog által megengedett mértékben", mivel a legtöbb licenc tervezésekor az amerikai törvényeket tartották szem előtt) és csak angolul áll rendelkezésre.
2. Felveszik a kapcsolatot a legelterjedtebb NYFSZ licenc szerzőivel, hogy rávegyék őket a licencnek az EU céljaira történő módosítására/fordítására/adaptációjára. Ennek az alternatívának a hátrányát a jövőbeni módosításokkal kapcsolatos bizonytalanság jelentette. Például a szerző hozzájárulna-e a NYFSZ licenc második vagy harmadik alkalommal történő módosításához? Még ha ezt garantálni is lehetne, ez az alternatíva az EU összes hivatalos nyelvén az azonos jogi érték megteremtése terén problémákhoz vezethetett volna.
3. Létrehoz egy speciális NYFSZ licencet az EU-n belüli használatra. Ez a lehetőség nagy kockázatokat rejt magában, mert nem biztos, hogy a potenciális NYFSZ-t az NYFSZ közösség elfogadná.

Sok konzultáció és mérlegelés után, a Bizottság a harmadik lehetőséget választotta és következképpen egy új EU kezdeményezés került bevezetésre. Az EURL lett az első Nyílt Forráskódú licenc, amelyet az Európai Bizottság dolgozott ki. Az első tervet 2005 júniusában adták ki, és azóta számos nyílt fórumon vitatták meg, valamint a NYFSZ közösséggel is folytattak konzultációt. Ezen folyamat eredményeképpen rendelkezéseinek nagy része – tizenötből tíz – módosításra került. Az EURLv1.0 végleges szövegét a 2007. január 9-i Bizottsági Határozat C(2006) 7108 fogadta el, s ekkorra az EURL-t három nyelven érvényesítették: Angol, német és francia. A 2008. január 9-i második határozattal a Bizottság az EU összes hivatalos nyelvén érvényesítette az EURL-t.

¹⁵⁴ Lásd <http://www.apache.org/licenses/icla.txt>.

¹⁵⁵ Lásd 9. Cikk 3. pont

¹⁵⁶ Lásd pl., Európai Bizottság, Vállalkozói Főigazgatóság, Jelentés az Európai Bizottság által kifejlesztett szoftverek nyílt forráskódú engedélyezéséről (alkalmazás a CIRCA megoldásnál), elérhető a <http://ec.europa.eu/idabc/servlets/Doc?id=19296> internet címen.

Az EUPL átfogó célkitűzése, ahogy a Preambulumban is szerepel, hogy "támogassa az Európai eKormányzati Szolgáltatás Együttműködő-képes hozzáférését a közigazgatás, a vállalkozók és a polgárok számára", így ösztönözve az EU megbízásából készült szoftver terjesztését és felhasználását az európai intézményekben. Ebből a célból a terjesztést egy olyan nyílt forráskódú licencnek kell engedélyeznie, amit az illetékes jogi szolgálatok teljes mértékben elfogadnak. Mindenesetre a Bizottság reméli, hogy az EUPL szélesebb körben el fog terjedni, és ezáltal bármely szoftvertulajdonos használhatja és egy jogi együttműködő-képességi eszköz válhat belőle EU szerte és annak különféle nyelvein.

Az EUPL sikerét az egyik fő célkitűzése alapján fogják mérni: az EUPL mint közös licencszerző elfogadása, ami lehetővé tenné a Bizottság és a nemzeti adminisztrációk számára a tudás és a szoftverek kölcsönössé tételét és megosztását. A Bizottság pozitívan értékelné ennek elérését. Ha azonban a sikert a másodlagos célkitűzés – a fejlesztői közösség elérése – alapján mérnék, az eredmény némiképp csalódásra adna okot.¹⁵⁷

A más NYFSZ licencekkel való kompatibilitás kérdése szintén felmerült, amikor az EUPL a szerkesztési fázisban volt. Ez különösen a közigazgatási területen kívül eső EUPL felhasználók számára volt sürgős, akiket nem csak a szoftver használata, hanem az egyéb licenccel számított gépes alkalmazásokkal való együttes használatán keresztül történő alakítása is érdekelt. Ezzel a problémával a 'kompatibilitási záradéknak' nevezett külön rendelkezés foglalkozott:

"Ha az engedélyes olyan származtatott alkotásokat vagy másolatokat terjeszt és/vagy ad át, amelyek mind az eredeti alkotáson, mind pedig egy másik, kompatibilis licenc alatt engedélyezett alkotáson alapulnak, ezt a terjesztést vagy átadást ezen kompatibilis licenc alatt lehet elvégezni. A záradék azt tekinti "kompatibilis licencnek", amelyik a licenchez csatolt mellékletben felsorolásra kerül. Amennyiben az engedélyesnek a kompatibilis licencből eredő kötelezettségei ellentmondásban lennének ezen licenc kötelezettségeivel, akkor a kompatibilis licencből eredő kötelezettségek a mérvadóak".

Az EUPL Melléklete szerint jelenleg a GPL v.2, OSL v.2.1, v.3.0, CPL v. 1.0, Eclipse Public License v.1.0 és a Cecill v.2.0 licencek kompatibilisek. A kiválasztás kritériumai a következők voltak: a licencnek vagy az FSF vagy az OSI általi elismerése, kölcsönösség a forráskódra vonatkozóan, és hogy a licencnek gyakorlati használatban (széles körben elterjedtnek) kell lennie. Úgy tűnik, a Bizottság bátorítja a NYFSZ közösséget, hogy az EUPL licenc alá tartozó kódokkal dolgozzanak – ezzel arra ösztönözve a közösséget, hogy fogadják el az EUPL licenc alá tartozó szoftvereket, fejlesszék tovább GPL komponens integrálásával, majd pedig a továbbfejlesztett vagy származtatott alkotást a GPL alatt licencljék.

Mivel az EUPL használata még kezdeti stádiumban van, ebben a pillanatban lehetetlen meghatározni, hogy az EUPL sikeres-e. Valószínűleg még néhány évnek el kell telnie, amíg az EUPL elfogadottságát megfelelően lehet értékelni. Nem valószínű, hogy az EUPL olyan népszerűvé válik, mint más (az USA-ban generált) NYFSZ licencek. Az EUPL esetleges sikertelensége azonban nem szabad, hogy elbátortalanítsa a NYFSZ mozgalom európai fejezetét. A NYFSZ licencek teljes skáláját kell népszerűsíteni, mert gazdasági hatásuk mindannyiunk számára nagy jelentőséggel bír: a szoftverek jobb minősége és nagyobb megbízhatósága, alacsonyabb költség és a szoftver termékek nagyobb választéka.

¹⁵⁷ Lásd R.T. Nimmer, Legal issues in Open Source and Free Software distribution, The Law of Computer technology, Ch. 11 (1997, 2005 Supp.) ("Két különböző copyleft licenc általában "nem kompatibilis", ami azt jelenti, hogy az egyik licencet használó kód keverése a másik licencet használó kód keverésével illegális; ezért a közösség számára az kedvezőbb, ha mindenki csak egy copyleft licencet alkalmaz (GPL)").

8 Következtetések

A szabad/nyílt forráskódú licencek alatt kiadott szoftverek használata jó módja lehet annak, hogy egy vállalat olcsó, jó minőségű szoftverekhez férjen hozzá. A nyílt forráskód alapon történő szoftverterjesztés fejlesztési idő megtakarítást eredményezhet, és lehetővé teszi a vállalatnak, hogy ügyfelei számára kiegészítő programjellemzőket és funkciókat biztosítson. Helyes irányítás mellett a nyílt forráskód használata mind rövid, mind hosszútávon értékesnek bizonyulhat.

A végfelhasználó helyzete, aki nem szándékozik szoftvert módosítani és terjeszteni, hasonló minden NYFSZ licenc esetében. Még csak el sem kell fogadnia mindig a licencet ahhoz, hogy használja a programot.¹⁵⁸ A fejlesztő esete más: nagyon jól meg kell fontolnia, hogy a saját termékének alapjául szolgáló alkotásra milyen licenc vonatkozik, vagy hogy melyik licencet válassza eredeti alkotásához. A további terjesztés lehetősége, módosítással vagy anélkül, egy vagy több különféle NYFSZ licenc alatt, közvetlenül kapcsolódik az eredeti alkotásra vonatkozó licenchez. Emiatt alaposan tisztázni kell szándékainkat és üzleti terveinket ahhoz, hogy jól megalapozott döntést hozzunk az irányadó licenccel kapcsolatban.

¹⁵⁸ *Lásd pl., GPLv.3, s. 9* (“nem kell ezt a licencet elfogadnia ahhoz, hogy megkapja, vagy futtassa a Program másolatát”).